

ΝΕΟΝ ΦΩΣ

Ἐφημερίς Κοινωνιολογική Ἑβδομαδιαία

Ἄροι συνδρομῆς προπληρωτέας
Ἐσωτερικοῦ
Ἐτησία φρ. 5 ἔξάμηνος 2,50

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ
ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

Ἄροι Συνδρομῆς προπληρωτέας.
Ἐξωτερικοῦ
Ἐτησία φρ. χρ. 7 ἔξάμηνος 3,50.

ΔΕΝ ΨΗΦΙΖΟΜΕΝ.

Ἄχι δὲν ψηφίζομεν· ἡ Βουλὴ δὲν εἶνε δι' ἡμᾶς, τε οἱ νόμοι, οὔτε τὰ συντάγματα, οὔτε οἱ στρατοὶ, οὔτε αἱ ἀστυνομίαι, οὔτε ἡ χωροφυλακὴ, οὔτε τὰ δικαστήρια, οὔτε τίποτε ἐξ ὧων ἀποτελεῖται τὸ παρὸν τυραννικὸν καθεστὸς, ἀλλὰ δι' ἐκείνους ποὺ μᾶς κλέπτουν, ἀλλὰ δι' ἐκείνους ποὺ μᾶς τυραννοῦν, ἀλλὰ δι' ἐκείνους ποὺ μᾶς ποτίζουν καθημερινὴν δολητήριον.

Οἱοὶ δὴ ποτε νόμοι καὶ ἐὰν ψηφισθῶν δὲν εἶναι νατὸν παρὰ τὰ ὑπερασπίζουσι τοὺς κεφαλαιούχους εἰνός δηλαδὴ ποὺ κατέχουσι ἐξ ἀρπαγῆς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν κόπον τοῦ ἐργαζομένου κόσμου. Ἐκ τῆς ψήφου οὐδὲν καλὸν δύναμι νὰ προκύψῃ. Ὁ πλοῦτος εἶναι ἡ ἰσχύς, Βουλευτὴ δὲ νὰ εἶναι δύνατον νὰ ἐκλέγωνται, ἐκαὶ οἱ οἵτινες διαθέτουν περισσότερα οικονομικὰ ἔσρα, ἢ ἐκαὶ οἱ οἵτινες ὑποστηρίζονται ὑπὸ κεφαλαίουχων. Ὁ Αὐτοκράτορ δὲν εἶναι ἐλευθερὸς νὰ ἐκλέγῃ ἐκεῖνον ποὺ νομίζει καλλίτερον, οὔτε εἶναι δύνατον καὶ νὰ καταλάβῃ ποῖος εἶναι ὁ καλλίτερος. Ὅτι ὁμῶς τοῦ χρειάζεται, τὸ ξέρεται πολὺ καλά, ἀ τοῦτο πρέπει νὰ τὸ ζητήσῃ, μόνος του, καὶ νὰ ποκαταστήσῃ τὴν δικαιοσύνην ἰδίᾳ χερσὶ. Δικαιοσύνη δὲ δὲν εἶναι ἡ ἡ παρὰ τοῦ λαοῦ καὶ οὐ ποῶ πῶς ἀπονεμομένη.

Ἐὰν δὲν ὑπῆρχον Βουλευταὶ καὶ Κυβερνήσεις, οὐδέ ποτε θὰ ἠδύνατό, οὔτε θὰ ἔλαμον τινὲς νὰ κλέπτουσι τοὺς κόπους τοῦ κόσμου καὶ νὰ συσσωρεύουσι περιουσίας, καὶ νὰ ἀποκαθίστανται τυράννοι αὐτοῦ. Ἐὰν κλέπτουν καὶ ἐὰν πλουτῶσι, κλέπτουσι καὶ πλουτῶσι τῇ βοήθειᾳ τῶν νόμων, οἵτι-

νες οὐδέ ποτε ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπῆρξαν ὅπερ τοῦ ἐργαζομένου κόσμου.

Ἄχι! πολιτισμὸς δὲν εἶναι τὰ μέγαρα, τὰ ἀτμόπλοια, οἱ σιδηρόδρομοι, οἱ τηλέγραφοι, οἱ στρατοὶ, τὰ θωρηκτὰ ἢ δυναμίτις, ἢ μελανίτις, τὰ ὑποβρύχια, τὰ ἀερόστατα, οὐδ' αὐτὴ ἡ Ἐπιστήμη ἀλλ' ἡ Δικαιοσύνη ἀλλ' ἡ Ἀγάπη, ἀλλ' ἡ Ἀρμονία μεταξὺ τῶν ἀνθρωπίνων ὄντων. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς εἶπε: μὴ μεριμνᾶτε, τί φάγετε ἢ τί πίετε κτλ. Ζητήσατέ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καὶ πάντα ταῦτα προστεθήσεται ὑμῖν.

Ἐν ὧσιν ὑπάρχουσι κλέπτοντες καὶ κλεπτόμενοι, καταπιέζοντες καὶ καταπιεζόμενοι, κραιπαλοῦντες καὶ θνήσκοντες ἐξ ἀσιτίας, πλούσιοι καὶ πτωχοί, ἐν ὧσιν δὲν ἐπέλθῃ πληρῆς δικαιοσύνη καὶ ἀρμονία ἐν ταῖς ἀνθρωπίναις κοινωνίαις, πολιτισμὸς δὲν ὑπάρχει.

Ἄχι δὲν ψηφίζομεν διότι δὲν θέλομεν τὴν παρατασίαν τῆς τοιαύτης δυσἀρμονίας καὶ βαρβαρότητος διότι δὲν θέλομεν νόμους, διότι δὲν θέλομεν νὰ προσθέσωμεν νέους στύλους εἰς τὸ καταρρέον οικοδόμημα τῆς ἀνισότητος καὶ τῆς τυραννίας.

Ἐὰν ἦσαν καλοὶ οἱ νόμοι καὶ αἱ ἐξουσίαι καὶ ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ τι καλὸν ἐξ αὐτῶν, θὰ εἶχεν ἤδη ἐπέλθῃ κατὰ τὸ μακραιώνιον τοῦ βίου τῆς Ἀνθρωπότητος διάστημα. Πᾶσα ἐλπίς βελτιώσεως τῆς τύχης τῶν πασχουσῶν τάξεων ἐκ τῶν νόμων εἶναι πλέον μισητὸς ἀναχρονισμὸς. Τετέλεσται. Τὸ περικάλυμμα ἤρθη· τὰ προσχήματα κατέπεσον ἢ θηριώδης τὸ νόμου αὐτοῦ ἐξέσκιασθη, διὰ τὴν ἀνθρωπότητα δὲν εἶναι πλέον μυστήριον ὅτι οἱ νόμοι εἶναι ἡ βία τῶν ἰσχυρῶν ὅπως ἐπιβάλλωσι τὰ δίκαιά των.

Η εμφάνιση των επαναστατικών ιδεών στον Πύργο και τη γύρω περιοχή άρχισε τη δεκαετία του 1880. Υπό την επίδρασή τους, αρκετοί ήταν οι δυναμικοί και, αρκετές φορές, βίαιοι αγώνες των χωρικών εναντίον των τοκογλύφων, των μεγαλεμπόρων και του κράτους. Τον Μάρτιο του 1885, άρχισε να κυκλοφορεί στον Πύργο η τρισεβδομαδιαία εφημερίδα *Φίλος του Λαού*, η οποία ήταν αντίθετη με σχεδόν όλο το τοπικό και γενικότερο πολιτικό φάσμα της εποχής. Καλούσε τον λαό να μη τους ψηφίζει και να αντιστέκεται. Στην εφημερίδα δεν αναγραφόταν ο εκδότης ή οι συντάκτες, ενώ η διανομή της γινόταν δωρεάν. 1

Τον Φεβρουάριο του 1888 έγινε ένοπλη επίθεση ενάντια σε χωροφύλακες στα Λεχαινά Ηλείας. Στη μάχη που ακολούθησε, σκοτώθηκε ο χωρικός, Αθανάσιος Ντούνιας, και τραυματίστηκε άλλος ένας. Το κράτος και η χωροφυλακή επέβαλαν καθεστώς τρομοκρατίας στα Λεχαινά και στα γύρω χωριά.

Εικάζεται ότι οι αναρχικές ιδέες ίσως διαδόθηκαν στην περιοχή του Πύργου και από Ιταλούς εργάτες, οι οποίοι αποτελούσαν σχεδόν την πλειοψηφία των εργατών που κατασκεύαζαν το σιδηροδρομικό δίκτυο της Πελοποννήσου (η κατασκευή τελείωσε το 1891). Από διάφορες αναφορές σε εφημερίδες της εποχής, συμπεραίνουμε ότι είχαν σημειωθεί αρκετά εργατικά ατυχήματα, αλλά και ληστείες σε βάρος των Ιταλών εργατών από Έλληνες κατοίκους της Ηλείας. Μάλιστα, ένας Ιταλός εργάτης δολοφονήθηκε, προφανώς με κίνητρο τη ληστεία, στις 24 Απριλίου 1891.

Στις 10 Οκτωβρίου 1892, ιδρύθηκε στον Πύργο ο πολιτικός και πολιτιστικός σύλλογος «Η Αδελφότης», με μάλλον ασαφή ιδεολογικά και πολιτικά χαρακτηριστικά.

Εκείνη την εποχή, ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετώπιζε ο λαός ήταν η βαριά φορολόγηση, και αρκετές ήταν οι κινήσεις, στάσεις και εξεγέρσεις εναντίον της φορολογίας. Οι κρατικοί εισπράκτορες που περιόδευσαν τα χωριά για να συγκεντρώνουν τους φόρους ήταν το φόβητρο των κατοίκων. Η πείνα και η δυστυχία στην Ηλεία είχε φτάσει σε μεγάλο βαθμό όχι μόνο λόγω της φορολογίας, αλλά, επίσης, και λόγω της φτηνής πώλησης της σταφίδας. Στις 16 Φεβρουαρίου και 12 Σεπτεμβρίου 1893, έγιναν μεγάλα και μαχητικά συλλαλητήρια στην πόλη του Πύργου. Στο συλλαλητήριο της 12^{ης} Σεπτεμβρίου 1893, εγκρίθηκε ψήφισμα προς τον αντιβασιλέα, το οποίο ανέφερε: α) να ρυθμιστεί νομοθετικά το σταφιδικό ζήτημα γιατί ο λαός της Ηλείας είχε εξαθλιωθεί οικονομικά και βρισκόταν συνεχώς στο χρέος, β) να ανασταλεί η είσπραξη των καθυστερημένων φόρων και να γίνει ενέργεια προς την Εθνική Τράπεζα να αναστείλει τις διώξεις των οφειλετών, γ) να εισακούσει η Τράπεζα τις ευχές του τόπου και δ) να εκλεγεί επιτροπή στην οποία να ανατεθεί η διαβίβαση του ψηφίσματος. Αμέσως μετά, ορίστηκε επιτροπή από τους Θαλλή Θεοδωρίδη, Αριστείδη Παναγιωτόπουλο, Νικόλαο Βέργο, Χαράλαμπο Γκάβα και Χρήστο Μαρκόπουλο.

Στις 2 Ιουνίου 1893, η εφημερίδα *Παλιγγενεσία* αναφέρει στις 2 Ιουνίου 183 ένα άλλο χαρακτηριστικό γεγονός, σύμφωνα με το οποίο οι άντρες, για να αποφύγουν την καταδίωξη των φοροεισπρακτόρων, πήγαιναν στα κτήματά τους να εργαστούν ντυμένοι με γυναικεία ρούχα!

Στις 13 Δεκεμβρίου 1893, στο χωριό Κρεκούκι του Δήμου Ολυμπίων σημειώθηκε συμπλοκή μεταξύ χωρικών και αστυνομικών κλητήρων, με τραυματισμούς και από τα δύο μέρη. Ο νομάρχης Αχαιοήλιδας, καθώς και ο ανώτερος στρατιωτικός επόπτης, πήραν μέτρα για την καταδίωξη των υπευθύνων και την επαναφορά της τάξης.

Όπως είπαμε προηγουμένως, στις 12 Σεπτεμβρίου 1893 έγινε στον Πύργο μεγάλο αντιφορολογικό και σταφιδικό συλλαλητήριο και επιδόθηκε στον αντιβασιλέα σχετικό ψήφισμα. Μεταξύ των αιτημάτων ήταν και η αναβολή της συγκέντρωσης των φόρων, η καταβολή των οποίων είχε καθυστερήσει. Η προθεσμία καταβολής των φόρων έληγε στις 6 Φεβρουαρίου 1894 και επικρατούσε ανησυχία στους χωρικούς που σκέφτονταν τις ενδεχόμενες καταδιώξεις. Αποφάσισαν, λοιπόν, να κατέβουν σε ειρηνικό συλλαλητήριο στον Πύργο. Το συλλαλητήριο αυτό έγινε στις 16 Φεβρουαρίου 1894, όπου και συντάχτηκαν επιστολές προς τον βασιλιά, ζητώντας του να μεριμνήσει για την αναστολή των φόρων, επειδή καμία απόφαση δεν είχε παρθεί για το ζήτημα αυτό μέχρι τότε. Η επιθυμία τους αυτή ήλπιζαν να πραγματοποιηθεί γιατί δεν απέβλεπε στην κατάργηση των φόρων, αλλά στην αναστολή τους. Τις επιστολές τις υπέγραψαν διάφορα άτομα από όλες τις κομματικές μερίδες.

Η εφημερίδα *Έλεγχος* ανέφερε ότι ο βασιλιάς είχε υποβάλει τις απαραίτητες προτάσεις του για το ζήτημα αυτό, αλλά η κυβέρνηση δεν είχε κάνει τίποτα παραπάνω από μια απλή αναφορά του θέματος στη βουλή. 2

Τα αγροτικά ζητήματα στην Ηλεία ήταν την εποχή αυτή τα πιο φλέγοντα. Στις 12 Δεκεμβρίου 1894, περίπου 300 κάτοικοι της Βαρβάσαινας έκαναν μεγάλη διαδήλωση στον Πύργο, από την κεντρική αγορά προς το Υποταμείο, διαμαρτυρούμενοι για

τις συλλήψεις συμπολιτών τους για οφειλές προς το δημόσιο και ζητώντας την αποφυλάκισή τους. Τα γεγονότα αυτά ήταν επακόλουθα της δυστυχίας και της απόγνωσης των κατοίκων.

Αλλά, παρά το ότι είχαν προηγηθεί αρκετά συλλαλητήρια με ψηφίσματα προς τον βασιλιά, το ζήτημα των φόρων εξακολουθούσε να εκκρεμεί. Η κυβέρνηση δεν είχε πάρει καμία ανακουφιστική απόφαση για τους κατοίκους της Ηλείας. Για τον λόγο αυτό, στις 14 Δεκεμβρίου 1894, έγινε ένα ακόμα συλλαλητήριο στον Πύργο, με τη συμμετοχή πλήθους κόσμου. Οι διαδηλωτές ζήτησαν από την κυβέρνηση να πάρει θέση στο ζήτημα της αναβολής της πληρωμής των φόρων προς ανακούφιση των «πεινώντων κατοίκων». Αυτή τη φορά, η κυβέρνηση έδειξε ενδιαφέρον, και ο πρωθυπουργός αντάλλαξε πολλά τηλεγραφήματα με το δήμαρχο Πύργου. Το περιεχόμενο, όμως, των τηλεγραφημάτων κρατήθηκε μυστικό από τη δημοσιότητα.

Στις 4 Ιανουαρίου 1895 ακολούθησαν νέα συλλαλητήρια για το σταφιδικό ζήτημα, στα χωριά της Ηλείας Κολλύρι και Λαμπέτι. Οι χωρικοί μαζεύτηκαν με κωδωνοκρουσίες στην αγορά και εκδίωξαν με τη βία τους κυβερνητικούς υπαλλήλους που μετέβησαν εκεί για τη «βεβαίωση του φόρου». Οι υπάλληλοι παραπονέθηκαν στη Νομαρχία Αχαιοήλιδας, δηλώνοντας ότι αδυνατούν να μεταβούν και σε άλλα χωριά, επειδή ήταν κοινή απόφαση των σταφιδοπαραγωγών να μην τους δεχτούν. Μετά από όλα αυτά, ο αντιεισαγγελέας Βερούτσος και ο ανακριτής Σαρρηϊωάννου πήγαν στο Λαμπέτι και στο Κολλύρι για ανακρίσεις, επειδή η στάση των χωρικών χαρακτηρίστηκε «στάση κατά του νόμου». Εξακολούθησε, όμως, να επικρατεί αναβρασμός μεταξύ των κατοίκων των γύρω χωριών, και η απόφασή τους ήταν να μην υποκύψουν. Κατά το πρώτο δεκαήμερο του Ιανουαρίου 1895, σημειώθηκε (παροδική) ανατίμηση της σταφίδας. Οι κάτοικοι πανηγύριζαν. 3

Παρ' όλα αυτά, η κρίση της σταφίδας άρχισε να γίνεται όλο και πιο έντονη. Τα χωριά γύρω από τον Πύργο άρχισαν να επαναστατούν. Συνεννοήθηκαν μεταξύ τους και αποφάσισαν να μη δέχονται τους δικαστικούς κλητήρες όταν αυτοί πήγαιναν να κοινοποιήσουν έστω και ένα απλό δικόγραφο. Το ζήτημα αυτό ανησύχησε περισσότερο τους δανειστές και τους τοκογλύφους. Επίσης, αποφάσισαν να μη δίνουν σταφιδόκαρπο στους δανειστές. Η κατάσταση στην Ηλεία είχε φτάσει στο πλέον κρίσιμο σημείο της. Η δημόσια τάξη διασαλεύτηκε επικίνδυνα. Το όνομα της Ηλείας βρισκόταν καθημερινά στο επίκεντρο των ειδήσεων των αθηναϊκών εφημερίδων όπου άρχισε να... «επισείεται ως απειλήν εις τας όψεις της κυβερνήσεως». Ο λαός δεν μπορούσε πλέον να κάνει υπομονή με την κατάσταση που είχε δημιουργήσει η κρίση της σταφίδας, αλλά περισσότερο η τοκογλυφία.

Η τοπική εφημερίδα *Αυγή*, του Κ. Δ. Βαρουξή, υποστήριζε τον αγώνα αυτό, όχι ως αντιπολιτευόμενη, αλλά στο πλευρό του λαού, γιατί θεωρούσε ότι ο αγώνας των αγροτών της Ηλείας ήταν δίκαιος. Έγραφε, μεταξύ άλλων:

...ο λαός της Βαρβασιίνης, ο πρωταγωνιστής εις τον κατά της τοκογλυφίας πόλεμον, αναγγέλει ότι οι αποφάσεις που τον ώθησαν ουχί προέρχονται από αντιπολιτευτικόν σκοπόν, αλλά από την πείνα και την απόγνωσι. Δεν είναι λοιπόν εχθρός της Κυβερνήσεως. Τουναντίον θέλει να προκαλέση την πρόνοιαν αυτής...

Αυτή την εποχή, η ανυπακοή, η βία και η αντίσταση προς τους εκπροσώπους του κράτους ήταν καθημερινά, σχεδόν, φαινόμενα. Ένα σοβαρό επεισόδιο διασάλευσης της τάξης σημειώθηκε στις 7 Μαΐου 1895 στη Γαστούνη, όταν πολίτες επιτέθηκαν εναντίον στρατιωτικής δύναμης για να ελευθερώσουν κάποιον φυγόδικο που είχε συλληφθεί. Οι περισσότεροι από τους πολίτες αυτούς ήταν συγγενείς του φυγόδικου. Αμέσως ειδοποιήθηκε ο αστυνόμος Αμαλιάδας και έστειλε πέντε άνδρες με τον υπαστυνόμο για να προσφέρει βοήθεια. Οι συγγενείς του φυγόδικου, όμως, αντιστάθηκαν και επιτέθηκαν εναντίον της στρατιωτικής δύναμης και την πολιορκήσαν μέσα στο αστυνομικό τμήμα. Με την κατάσταση αυτή, έφτασε και άλλος αξιωματικός από την Αμαλιάδα, με όλη τη στρατιωτική δύναμη, ενώ ειδοποιήθηκαν και τα αστυνομικά τμήματα Μυρτουντίων και Πύργου και έφτασαν προς βοήθεια με όλη τη δύναμη των ανδρών τους. Μετά απ' όλη αυτή την κινητοποίηση, κατορθώθηκε, τελικά, η απελευθέρωση των πολιορκούμενων από τους συγγενείς του φυγόδικου.

Μετά την αντίσταση των κατοίκων της Ηλείας για το σταφιδικό ζήτημα και τους φόρους, οι δανειστές άρχισαν να υποχωρούν και να συμβιβάζονται. Κάποιοι εμποροδανειστές πρότειναν έναν δίκαιο διακανονισμό των χρεών με τους χρεοφειλότες. Μια από τις παραχωρήσεις που έκαναν ήταν ότι πλήρωναν τη σταφίδα προς 130 δρχ. (τη χιλιάδα). Επίσης, στο χωριό Κολλύρι, μερικοί δανειστές δέχθηκαν τον διακανονισμό με την επιτροπή του χωριού.

Όμως, παρά τις διάφορες συμφωνίες των χωρικών και των σταφιδεμπόρων για την πώληση της σταφίδας, το ζήτημα αυτό δεν είχε ακόμη λυθεί. Οι χωρικοί προέτασαν τα συμφέροντά τους. Στις 13 Αυγούστου 1895, περίπου 150 κάτοικοι του χωριού Κολλύρι συγκεντρώθηκαν στην εκκλησία του χωριού και ορκίστηκαν μπροστά στον παπά ότι θα αρνηθούν να πληρώσουν τα χρέη τους. Όσοι χωρικοί έλειπαν από την ορκωμοσία επειδή εργάζονταν, ορκίστηκαν την άλλη μέρα.

Ταυτόχρονα, ορίστηκε και επιτροπή από τους ζωηρότερους του χωριού, οι οποίοι αποφάσισαν να περιφρουρήσουν με τα όπλα τους τα κτήματα εναντίον κάθε απόπειρας αρπαγής του σταφιδόκαρπου από τους δανειστές και τους εμπόρους.

Την ίδια μέρα, στην πόλη του Πύργου σημειώθηκε ένα άλλο επεισόδιο, όταν ο κλητήρας Β. Γκολφινόπουλος συνέλαβε έναν χωρικό από τη Βαρβάσαινα και τον οδήγησε με συνοδεία τριών αστυνομικών στα γραφεία του δανειστή του. Το γεγονός αυτό πήρε διαστάσεις και διαδραματίστηκαν δραματικές σκηνές μεταξύ χωρικών και αστυφυλάκων. Πλήθος χωρικών πήγε να ελευθερώσει τον κρατούμενο με τη βία. Αμέσως, όμως, έφτασαν πολλοί αστυφύλακες για ενίσχυση και ακολούθησαν επεισόδια που κατέληξαν σε συλλήψεις των πρωταιτών, 4-5 πολιτών. Από στιγμή σε στιγμή αναμένονταν και πυροβολισμοί. Η οργή και οι φωνές έφθασαν στο κατακόρυφο. Η σκηνή αυτή διήρκησε αρκετή ώρα και οι πολίτες έσκισαν τα ρούχα των αστυφυλάκων και τους έσπρωξαν, καταφέροντας, τελικά, να απελευθερώσουν τους συγχωριανούς τους. Τα κοντινά καταστήματα έκλεισαν και οι έμποροι έφυγαν φοβισμένοι. Σε λίγο κατέφθασε στον τόπο των γεγονότων ο αστυνόμος Φ. Οικονόμου, και οι διαδηλωτές ηρέμησαν.

Λίγο αργότερα, όμως, ένα άλλο επεισόδιο σημειώθηκε έξω από τον Πύργο, όταν χωρικοί απελευθέρωσαν κρατούμενο συγχωριανό τους και έδιωξαν τον κλητήρα Καλότυχο, τον οποίον δεν μπόρεσαν να συλλάβουν.

Στο μεταξύ, τον Μάιο του 1894 ιδρύθηκε στον Πύργο η Σοσιαλιστική Λέσχη, μετά από επίσκεψη στην πόλη και ομιλία του Σταύρου Καλλέργη. 4

Οι χωρικοί της Βαρβάσαινας ήταν πρωταίτιοι διαφόρων στάσεων, διαδηλώσεων και επεισοδίων για να επιτυγχάνουν δίκαιη λύση στα διάφορα αιτήματά τους. Μετά από συνάντησή τους με τους τοκιστές Ψημμένο και Τριπόδη, ζήτησαν προθεσμία δέκα χρόνων για να παραταθεί η πληρωμή, αλλά οι τοκιστές την απέρριψαν. Έτσι, στις 13 Αυγούστου 1895, συντάχθηκε στη Βαρβάσαινα η ακόλουθη δήλωση:

Αποφασίσαμε ομοφώνως ίνα ζητήσωμεν δια της παρούσης μας την απόσβεσιν των τόκων των τεσσάρων ετών καθ' α κατεστράφη και εξεφτελίσθη το μόνον προϊόν μας, τα δε εναπομείναντα κεφάλαια να εξοφλήσωμεν εις ανάλογον χρόνον και διάστημα ανάλογον του εισοδήματος και του ποσού του χρέους ατόκως προς 6% ετησίως.

Οι υπογράφωντες τη δήλωση έλεγαν, επίσης, ότι αν οι δανειστές δεν δέχονταν τους όρους τους, τότε θα πουλούσαν τη σταφίδα τους σε ξένους εμπόρους για να ξεχρεώσουν τουλάχιστον τα χρέη τους προς το δημόσιο. 5

Το σταφιδικό ζήτημα άρχισε να γίνεται το κίνητρο αναβρασμού των λαϊκών στρωμάτων που με τις βίαιες ή ειρηνικές ενέργειές τους προσπαθούσαν να δικαιωθούν. Μετά τα γνωστά γεγονότα της Βαρβάσαινας, που θεωρήθηκαν επανάσταση, ακολούθησαν και συλλήψεις των πρωταιτών. Στις 16 Δεκεμβρίου 1895, έγινε η περιβόητη δίκη 20 κατηγορουμένων ως πρωταιτών, από τους οποίους μόνο οι 5 αθώωθηκαν. Οι υπόλοιποι 15 δικάστηκαν από έναν έως ενάμιση χρόνο φυλάκιση ο καθένας και κλείστηκαν στις φυλακές. Έτσι έληξε το μεγάλο αυτό λαϊκό κίνημα του Πύργου και των περιχώρων για το σταφιδικό ζήτημα, που συντάραξε την Ηλεία.

Η εφημερίδα Πατρομυνέτα

Το 1890 κυκλοφόρησε η εφημερίδα *Πατρομυνέτα* με συντάκτη και υπεύθυνο τον τότε νεαρό δικηγόρο Αριστείδη Γκριμούτη. Ήταν από τις πιο ριζοσπαστικές εφημερίδες της εποχής, όχι μόνο στην Ηλεία, αλλά και σε ολόκληρη την Ελλάδα. Ο Κώστας Παλούκης γράφει ότι ο Αριστείδης Γκριμούτης ήταν μέλος του αναρχοσοσιαλιστικού κινήματος της εποχής. 6

Όπως αναφέρει ο ιστορικός Βύρων Δάβος, [η] *“Πατρομυνέτα”* εκδόθηκε με μια ιδιόρρυθμη επαναστατική γραμμή που ήταν ασυνήθιστη και για την εποχή και για τον τόπο της Ηλείας, που ήσαν οι κάτοικοι στις κομματικές τους πεποιθήσεις φανατισμένοι. Η εφημερίδα τυπωνόταν άλλοτε στον Πύργο και άλλοτε στην Πάτρα (σύμφωνα με τον Ν. Πολίτη, στο τυπογραφείο «Προμηθέας» του Καρνάτσου που το διηύθυνε ο αναρχικός Π. Κοτζιάς, ο οποίος αυτο-ονομαζόταν «εργάτης του λαού» (σύντροφος και συνεργάτης των Δ. Καραμπίλια και Κ. Σταυρόπουλου στην έκδοση του *Εμπρός* και της αναρχικής *Επί τα Πρόσω*). Ο Α. Γκριμούτης ήταν υποψήφιος βουλευτής και δήμαρχος Πύργου αρκετές φορές, αλλά ποτέ δεν εκλέχθηκε.

Παραθέτουμε έκκληση του Γκριμούτη προς το λαό του Πύργου ως υποψηφίου στις εκλογές του 1906: 7

Ανοικτή επιστολή Αριστείδη Γκριμούτη Εκδότης της “Πατρομυνέτας”, του από εικοσαετίας κεραυνοβολούντος τους μεγάλους “αγελάρχας”, ως αποκαλεί τους πολιτευομένους.

Προς τον φορολογούμενον και αναξιοπαθούντα Λαόν της Ηλείας.

Αγαπητέ μου Λαέ,

Αύριον θα προέλθεις εις τας κάλπας για να ενασκήσης το πολυτιμώτατον δικαίωμά Σου. Εκεί που θα υπάγης, πρώτην πρώτην κάλπην θα εύρης την κάλπην του Αριστείδου Γκριμούτη με την Κλίτσαν. Εκεί πρέπει να σταματήσης ολίγον, και αφού σκεφθής τι αντιπροσωπεύει η κάλπη αυτή, τότε λαμβάνεις το πολύτιμον σφαιρίδιον το οποίον ρίπτεις όχι στο μαύρο, αλλά στο άσπρο.

Δεν χάνεις, αγαπητέ μου Λαέ, τόσα χρόνια το πολύτιμον σφαιρίδιόν Σου; Αποφάσισε και μίαν ακόμη φοράν να το χάσης και εις εμέ.

Σε φιλώ Αριστείδης Γκριμούτης.

Το 1894, ο Α. Γκριμούτης εγκαταστάθηκε προσωρινά στην Πάτρα, όπου, όπως και στον Πύργο, η εφημερίδα του απέκτησε πολλούς αναγνώστες και θαυμαστές. Για να δειχθεί πόσο δημοφιλής και αγαπητός ήταν στον απλό λαό, ο Α. Γκριμούτης, παραθέτουμε την ακόλουθη είδηση από την εφημερίδα Πελοπόννησος της 16^{ης} Απριλίου 1895 (φ. 1071):

Πύργος 15/4/1895. – Μεγαλόσχημα από της μεσημβρίας τής χθες προγράμματα, ανήγγειλλον την άφιξιν του υπερμάχου των φιλελευθέρων αρχών, του “Αρχηγού” Αριστείδου Γκριμούτη, συντάκτου της ατρομήτου “Πατρομυνέτας”. Από της 5^{ης} ώρας η φιλαρμονική μας περιεφέρετο ανά τας διαφόρους οδούς προσκαλούσα τους πιστούς του αρχηγού, οίτινες ηγουμένων των σημαιών και της ελαιογραφικής εικόνας του ανθοστολιστού, μετέβησαν εν τω σιδηροδρομικώ σταθμώ. Περί την 8^{ην} μ.μ. ώρα ο συριγμός της αμαξοστοιχίας δίδει το σύνθημα της αφίξεως, της ενάρξεως του εμβατηρίου της φιλαρμονικής και του ανάμματος των βεγγαλικών και των λαμπάδων του πλήθους. Εν μέσω ατελευτήτων ζητωκραυγών κατέρχεται της αμαξοστοιχίας ο Αρχηγός, ον ραίνουσι δι’ ανθέων και τον προσφωνεί ο κ. Βαρουξής, συντάκτης της ενταύθα εκδιδομένης εφημερίδος “Αυγή”, ακολουθώντας δε παραλαμβάνουσιν αυτόν επί των ώμων και τον μεταφέρουσι μέχρι της πλατείας των καφενείων, ακολουθούντος πλήθους όπερ θα υπερέβαινε τας πέντε χιλιάδες. Εκεί εξεφώνησε λόγον ο Αρχηγός, ον διέκοπτον μυριόστομοι φωναί: “Γεια σου, Ασήκη μου, εύγε, λεβέντη μου.”

Το 1897, ο Α. Γκριμούτης επέστρεψε στον Πύργο και στις 7 Σεπτεμβρίου 1897 ανακοίνωσε από την εφημερίδα του:

Από του επομένου φύλλου, τον αγώνα τον οποίον διεξάγει η “Πατρομυνέτα” επί επτά έτη κατά της πολιτικής και κοινωνικής διαφθοράς, αναλαμβάνει ο υιός αυτής “Αδιάλλακτος”, του οποίου το πρόγραμμα ενυπάρχει εν αυτώ τω τίτλω. Τι σημαίνει Αδιάλλακτος; Ασυμφιλίωτος, ανελέητος. Προσοχή λοιπόν.

Έτσι, καθώς οι στήλες της εφημερίδας αυτής από το πρώτο της φύλλο ήταν γεμάτες επαναστατικά δημοσιεύματα, με την ανακοίνωση του διευθυντή της για την πρόσθεση στον τίτλο της λέξης «Αδιάλλακτος», φαινόταν ξεκάθαρα πλέον η «αδιαλλαξία» του στη γραμμή της εφημερίδας, που στρεφόταν εναντίον όλων, κυβερνώντων και αντιπολιτευόμενων.

Από το φύλλο της 7^{ης} Σεπτεμβρίου 1897, η εφημερίδα άρχισε τον πόλεμο εναντίον του βουλευτή Ηλείας, Δημοσθένη Δόγκα, για μια δημόσια δήλωσή του κατά του δικηγορικού σώματος, στο οποίο ανήκε και ο Α. Γκριμούτης. Με τη δήλωση αυτή, ο Δόγκας αποκάλυψε «άτιμο» το δικηγορικό σώμα και ο Γκριμούτης, που ζητούσε αφορμή, έγραψε:

Άτιμο αποκάλυψε προ τινων ημερών εις τον σιδηρόδρομον Π.Α.Π. το δικηγορικόν σώμα ο εντιμώτατος! Των Ελλήνων βουλευτών, βουλευτής Ηλείας κ. Δημοσθένης Δόγκας, προκαλέσας ούτω δια της δηλώσεώς του την μήνιν τινων ταξιδιωτών οίτινες ολίγον έλειψεν να τον τιμήσουν δια ξυλοκοπήματος.

Αλλ’ ευλογημένη άνθρωπε ελησμόνησες να εξαίρεσης τουλάχιστον εκείνους οίτινες εχρησίμευσαν ως συνήγοροί Σου εις διαφόρους ποινικάς δίκας και μάλιστα εν τω Κακουργιοδικείω Πατρών αγωνισθέντες προς επίτευξιν της αθωότητός Σου εκ της ατιμωτικής πράξεως ήτοι της πλαστογραφίας των πρακτικών της εκλογής του Δήμου Ολυμπίων και καλπονοθεύσεως!

Αλλά έχεις δίκαιον να δεικνύης τοιαύτην διαγωγήν αφ’ ου έχεις να κάμης με τοιούτους κυρίους, οίτινες ως τα πράγματα φωνάζουν, είναι αναίσθητοι καθ’ ολοκληρίαν.

Τι απαντάτε εσείς τουλάχιστον κ. Υπουργέ της Δικαιοσύνης;

Κύριε Πρωθυπουργέ; Κύριοι Δικασταί!...

Οι στήλες της εφημερίδας ήταν γεμάτες με τέτοιου είδους καταγγελίες και σκάνδαλα, αλλά και με επαναστατικά δημοσιεύματα. Στις 13 Σεπτεμβρίου 1897, η εφημερίδα κυκλοφόρησε με αντεστραμμένο τον τίτλο της, δηλαδή Αδιάλλακτος Πατρομυνέτα, περιλαμβάνοντας ένα επαναστατικό άρθρο με τίτλο «Όλοι αναρχικοί», το οποίο αναφερόταν στον ατυχή

ελληνο-τουρκικό πόλεμο του χρόνου εκείνου. Το άρθρο αυτό ξεσήκωσε το πνεύμα του λαού. Υπογραφόταν από τον συντάκτη Βασιλή Θεοδωρίδη και στρεφόταν κατά των ισχυρών της γης, μετά τον ατυχή πόλεμο της Ελλάδας με την Τουρκία το 1897. Έγραφε μεταξύ άλλων:

Δεν είδατε; Έβαλαν την Τουρκία να καταλάβει τη Θεσσαλία δια να μας επιβάλουν όχι χείρα ελέγχου, αλλά χείρα τίγρεως δια να σπαράξουν την ευτυχίαν μας, δια να ροφήσουν το αίμα μας. Λαέ! Τι περιμένεις; Λαέ. Από ποιον ζητάς να σε σώσει; Εμπρός! Άρπαξε τα όπλα, χρήματα υπάρχουν. Έχουσι τοιαύτα αι τράπεζες, έχουσι τοιαύτα οι πλούσιοι. Όλα είναι δικά σου. Όλα έγιναν δια της δικής σου εργασίας, δια του ιδρώτος σου, δια του αιματός σου. Πάρτα όλα, και όλα χρησιμοποίησέ τα δια τον άγιον και ιερόν αγώνα σου...

Και το άρθρο τελείωνε με την προτροπή: *Εμπρός αναρχικοί όλοι. Όλοι αναρχικοί.*

Στο ίδιο φύλλο, εξαπολύονταν κατηγορίες εναντίον του βασιλιά, των υπουργών και των βουλευτών και θεωρούνταν όλοι ένοχοι για τον «ατυχή πόλεμο του 1897» και τη λαϊκή κατάντια.

Στις 19 Σεπτεμβρίου 1897, η *Πατρομυνέτα Αδιάλλακτος* έφτασε στο κατακόρυφο της επαναστατικότητάς της. Κατηγόρησε ανοικτά τον βασιλιά, υπουργούς, βουλευτές και όλους όσους θεώρησε ο συντάκτης ενόχους για την αποτυχία του πολέμου, αποκαλώντας τους προδότες και φταίχτες. Περιέλαβε επίσης και μια ανοιχτή επιστολή προς το βασιλιά. Για το λόγο αυτό το φύλλο κατασχέθηκε.

Ο Α. Γκριμούτης, με την επαναστατική του εφημερίδα, φαίνεται ότι έθεσε κάποιες βάσεις για τη διάδοση και εξάπλωση των γενικότερων επαναστατικών ιδεών στον Πύργο και τα γύρω χωριά. Το όνομά του, όπως είπαμε, ήταν αγαπητό ανάμεσα στο λαό γιατί εξέφραζε τη φτώχεια του, αποκαλύπτοντας πολλές αλήθειες. Η *Πατρομυνέτα Αδιάλλακτος* κυκλοφορούσε, με ορισμένα διαστήματα διακοπών, έως και το 1909.

Μετάπειτα, ο Α. Γκριμούτης εξέδωσε μια καθημερινή εφημερίδα στον Πύργο, την *Αναγέννησι, το 1919 την Καταιγίδα* και το 1921 μια άλλη, την *Πανωλεθρία*, με το ίδιο πάντα ύφος και στυλ δημοσιογραφίας, το οποίο προκαλούσε συνεχείς διώξεις και μηνύσεις σε βάρος του.

Στις 14 Αυγούστου 1921, πέθανε σε ηλικία 60 χρόνων.

Σταφιδική κρίση – τοκογλυφία

Επανερχόμενοι στη σταφιδική κρίση, να πούμε ότι εξαιτίας της η φτώχεια, η ανέχεια και η ανασφάλεια δημιούργησαν μαζικά κύματα μετανάστευσης, είτε προς την Αθήνα είτε προς άλλες πόλεις είτε προς το εξωτερικό. Αλλά εξακολουθούσαν να εξελίσσονται σημαντικοί και αδιάλλακτοι κοινωνικοί αγώνες εναντίον της καταπίεσης και της εκμετάλλευσης. Η επιρροή των αναρχικών ιδεών άρχισε να επιδρά καταλυτικά. Οι τσιφλικάδες, οι τοκογλύφοι και οι κάθε λογής μεσάζοντες τρομοκρατούσαν το λαό με διάφορους τρόπους. Στις 20 Νοεμβρίου 1898, ο βουλευτής Δημοσθένης Δόγκας, πήγε για επίσκεψη στο χωριό Καράτουλα της Ώλενας, αλλά οι κάτοικοι στράφηκαν εναντίον του και τον έδιωξαν κακίη-κακώς, γιατί ένα σχεδόν μήνα πριν είχε καταργηθεί το εκεί σχολείο.

Κάτω από τις συνθήκες αυτές, το 1896 μερικοί νεαροί κατέστρωσαν σχέδιο επίθεσης στο Υποθηκοφυλακείο Πύργου, στην Εφορία και σε άλλα δημόσια κτίρια της πόλης. Οι περισσότεροι αναρχικοί σοσιαλιστές της πόλης, όμως, είχαν διαφορετικές απόψεις και μετά από διάφορα το σχέδιο ματαιώθηκε. Το επεισόδιο αυτό, καθώς και στοιχεία της κατάστασης που επικρατούσε εκείνη την εποχή με την τοκογλυφία, περιγράφεται σε άρθρο με τίτλο «Ένα τρίπτυχον. Ληστών Καρατόμησις – Εγκλήματα – Τοκογλυφία», στον *Οδηγό της πόλης του Πύργου*. 8 Στο ίδιο άρθρο διαπιστώνουμε έμμεσα ότι οι αναρχικοί σοσιαλιστές του Πύργου δεν επικροτούσαν ατομικές δράσεις εναντίον του κράτους, αλλά επιζητούσαν μέσω της τοκογλυφίας και άλλων θεμάτων να υπάρξει συνειδητοποίηση και οργάνωση των εργατών για μια συλλογική αντιμετώπιση των ζητημάτων:

ΤΟΚΟΓΛΥΦΙΑ

Η μελανή σελίδα της Ιστορίας του τόπου μας κλείνει με τα περί τοκογλυφίας. Μας λένουν, από τον Πύργον που γίνονται τα πολλά εγκλήματα; ενώ δεν γίνονται τα “πολλά”, ή από τον Πύργον που θγαίνουν οι λησται; ενώ ο Πύργος δεν είχε ληστάς. Δια τους τοκογλύφους δεν λένουν, διότι δεν ημπορούν να ομολογήσουν και οι ληστευόμενοι ακόμη από κακούργους τοκογλύφους, διότι σήμερα δεν τιμωρείται μόνον ο δίδων, αλλά και ο λαμβάνων τοκογλυφικώς χρήματα.

Δεν υπάρχουν εν τούτοις και τα ίδια περιθώρια όπως όταν με την ευλογία των πάντων ωργιάζαν οι απόγονοι του Σάυλωκ, που όταν δεν είχαν να δώσουν τα δανεισθέντα χρήματα, τους έκοβεν τας σάρκας των.

Μέχρι προ της κατοχής εις την Πηνείαν ο τοκογλυφικός δανεισμός είχε την ονομασίαν “έντριτον”. Δηλαδή μία οκά (τότε) σιτάρι το χειμώνα, με την υποχρέωσιν να δίδουν οι λαμβάνοντες τρεις οκάδες κατά τον θερισμόν.

Ο συγγραφέας του βιβλίου “Το χωριό μου – Τριφυλλιακόν Αίψυ νυν Πλατιάνα της Ηλείας-Ολυμπίας” Κων. Ιω. Σταυρόπουλος, γράφει ανοικτά δια τα θύματα των τσιφλικούχων και των τοκογλύφων (σελίς 38): “Επί των εκκαθαρίστων προϊόντων γης, δασών, κτηνών κ.λπ. έπαιρναν από τους κολλήγους η ληστρική αυτή οικογένεια των νεοτούρκων αφεντάδων το 33%!”... “Τυχόν δυστροπούοντας κολλήγους δια την καταβολήν του “τρίτου”, όπως ελέγετο τότε, τους συνελάμβανον, τους μουτζούρωναν, τους εξευτέλιζαν και τους ωδηγούσαν δέσμους εις το δικαστήριον Κυπαρισσίας τότε, όπου τους κατεδίκάζον εις φυλάκισιν, πρόστιμα κ.λπ.

Όταν οι εξερχόμενοι των φυλακών ήρχοντο εις τα χωριά των, ή δεν έπρεπε να σηκώσουν κεφάλι πλέον και να μείνουν ισοβίως “δούλοι” ή έπρεπε να πάρουν τα βουνά ως λησταί πλέον”.

Η ληστεία της τοκογλυφίας διεπράττετο επισήμως. Ο ίδιος συγγραφέας φέρει εις φως επίσημον συμβόλαιον τοκογλυφίας δια χρέος 130 δρχ. που εχρειάσθησαν 18 έτη να το εξοφλήση ο δυστυχής οφειλέτης. Τα συμβόλαια ήρχιζαν:

“Εν ονόματι του Βασιλέως των Ελλήνων Γεωργίου του Α’ αριθμ.. 4417. εν Ανδριτσαίνη τη 6^η Δεκεμβρίου 1885 μέραν Παρασκευήν ενώπιον εμού του συμβολαιογράφου Ανδριτσαίνης Χαρ. Παρθενίου...”Εκατόν χρόνια και πλέον μετά την απελευθέρωσιν από Τουρκικόν ζυγόν οι δούλοι είναι «κολλήγοι» και απλώς ήλλαξαν αφέντη. Έχυσαν το αίμα των να διώξουν τον εχθρόν και οι έξυπνοι και επιτήδειοι, πολλοί από τους οποίους ήσαν φίλοι με τον εχθρόν, «ακμαίοι» εισήλθαν εις την ελευθέραν Χώραν δια να γίνουν αυτοί οι τύραννοι και μάλιστα εμπρός σ’ αυτούς τι ήταν οι Τούρκοι;

Ίσως δεν έχει θέσιν εις τα περί τοκογλυφίας αυτό, αλλά εάν το 1825 ο Ιμβραήμ έκαψε και επάτησε επί πτωμάτων δια να καταπνίξη την επανάστασιν και υπήρξεν ο μεγαλύτερος των εχθρών, ο Σισίνης (κι αυτός) έβγαλε το χειρότερο όνομα δια να στηρίξη την επανάστασιν. Έλεγεν ο Λαός: “Τι Μπραΐμης, τι Σισίνης”!

Ασυνήθιστοι, κάτω από τον Τουρκικόν ζυγόν, σε πορεία ζωής τετρακοσίων χρόνων δουλείας οι (ας τους γράψωμεν και εμείς) ραγιάδες, δεν τα κατάφεραν να “σηκώσουν κεφάλι”. Έτσι εδημιουργήθησαν οι νέοι σκλάβοι των τσιφλικούχων και των τοκογλύφων. “Ο χρόνος δεν διέρχεται εις μάτην και η γη δεν στρέφεται ανώφελα περί τον άξονά της”.

Αυτά γράφει εις την “Πατρίδα” Πύργου, 24-1-1935, επιφανής συμπολίτης, ευρείας μορφώσεως και κοινωνικής πείρας, διαμένων (τότε) εν Αθήναις και ο οποίος εδημοσίευσε με το ψευδώνυμον “Νοσταλγός” εις εννέα συνεχείας μίαν σπουδαίαν σειράν αποκαλυπτικών άρθρων με τον γενικόν τίτλον: Οργάνωσις πολλών ετών κινήματος προς αποτέφρωσιν του Υποθηκοφυλακείου και των Συμβολαιογραφείων του Πύργου δια την εξαφάνισιν των αγροτικών χρεών. Πώς παρεστάθη ψευδώς ότι αρχηγός του κινήματος ήτο ο Πέτρος Αυγερινός. Κατάδοσις του κινήματος εις την Εισαγγελίαν. Ο ρόλος ενός δικηγόρου. Άλλαι εκπληκτικά λεπτομέρεια. Του εν Αθήναις επιφανούς συμπολίτου και Συνεργάτου “Νοσταλγού”.

Ο γράφων εδώ σήμερα ήτο τότε συντάκτης της “Πατρίδος”. “Πέρασαν” απ’ τα χέρια του τα χειρόγραφα αυτά και η επιμέλεια της ταξινομήσεως του κειμένου ήτο ιδική του. Ημερομηνία χειρογράφων 24.1.35 – Αθήναι. Εναρξίς δημοσιεύσεως 10.2.1935. Το άρθρον αρχίζει: “Ανασύρω σήμερα εις το φως μίαν σελίδα της ιστορίας του Πύργου...” και συνεχίζει: “Κατά το 1896 ένας νέος γνωστός υπό το όνομα Κοψαχειλής (Πάνος), επεσκέπτετο τους δύο πρωτεργάτας τότε της εν Πύργω σοσιαλιστικής κινήσεως με τον σκοπόν να τους ανακοινώση κάτι σοβαρόν. Ο Κοψαχειλής ήτο ρεμεσέρης το επάγγελμα, γνωστός δε δια τον παλληκαρισμόν και την γενναιοφροσύνην του, αλλά και πολύ συνετός και μετριοπαθής, δια τούτο δ’ απήλαινεν εξαιρετικής τιμής από τους παλληκαράδες της εποχής εκείνης, όχι μόνον του Πύργου αλλά και των περιχώρων”.

Αυτός (κατά την αποκάλυψιν του αφηγήματος) εις τον “Αγιοργίτικο δρόμο” έκαμε την συζήτησιν με τους δύο σοσιαλιστάς εκ Πύργου δια ν’ απαλλαγούν οι εργαζόμενοι από τα νύχια των εκμεταλλευτών, διότι δεν μπορούσε να βλέπη υποδουλωμένον εις τους τοκογλύφους έναν ολόκληρο λαό και ήθελε να τους δώση την βοήθεια να ελευθερωθούν.

Είχε διακόσιους “γκράδες” εις την διάθεσίν του, θα πήγαιναν εις το υποθηκοφυλακείον “θα βγάλουμε όλα τα βιβλία έξω και... φωτιά! Όταν θα φθάσουμε έως εκεί πολλοί θα ευρεθούν να μας βοηθήσουν δια να κάψουμε με μιας όλα τα αρχεία των συμβολαιογράφων. Εννοείτε τώρα τι γλέντι έχει να γίνη εκείνο το βράδυ! Σε μια, δυο, τρεις το πολύ ώρες, όλοι οι δουλοπάροικοι των τοκογλύφων θα είναι ελεύθεροι...”

Οι σοσιαλισταί δεν εδέχθησαν να βοηθήσουν, διότι, ως απεκάλυψαν, αυτούς τους ενδιέφεραν η καταπίεσις δια να “ψαρεύουν” οπαδούς και συνεπώς ο Κοψαχειλής δια να επιτύχει προσεπάθησε να πείση τους μηθύντας ότι αρχηγός του κινήματος ήτο ο Πέτρος Αυγερινός. Ο Αυγερινός έπεσε εις την παγίδα του Κοψαχειλή και εν πλήρει άγνοιά του υπεβλήθησε τον οργανωτήν του κινήματος, ο οποίος με πολλούς χωρικούς επεσκέφθη τον Αυγερινό. Του είπε: Όλα τα παιδιά αυτά Πέτρο, να τα θεωρήσ δικά σου, έτοιμα να πέσουν και στη φωτιά για χάρι σου. Αρκεί να τους πησ μια λέξιν μόνον. Το τι θέλει η καρδιά τους το ξέρεις. Ένα πόνον έχουν. Ότι πάσχουν από την τοκογλυφία. Και άλλο δεν θέλουν παρά να ελευθερωθούν απ’ αυτήν.

“Αλλ’ είναι κανένας άλλος, είπεν αμέσως ανύποπτος ο Αυγερινός, που να μισή τους τοκογλύφους περισσότερον από μένα; Θέλετε άλλο να σας πω, ότι αν μπορούσα θα έβανα φωτιά και θα τους έκαϊα. Αυτοί είναι οι βδέλλες που μας τρώνε όλους μας. Ή νομίζετε ότι και γω δεν υποφέρω από την τοκογλυφίαν; Και εγώ είμαι φτωχός, όπως εσείς. Όλη μου η περιουσία και αυτό το σπίτι που κάθουμαι, είναι καταχρεωμένα”.

Οι πάντες πίστεψαν τόσο, ώστε ένας είπε, κατόπιν: “ποτέ μου δεν θα το επίστευα αυτό, εάν δεν το άκουα με τα ίδια μου τ’ αυτιά. Ο Αυγερινός αρχηγός, τι άλλο θέλουμε!”. Δια να μη συμβή όμως το ανήκουστον παρομοίας καταστροφής εις τον Πύργον, η θεία Πρόνοια εβοήθησε να τα εξομολογηθή όλα ο Κοψαχειλής εις τον (όπως αποκαλύπτει το άρθρον) τότε δικηγόρον Α.Α. (προσωπικώς, ο γράφων πιστεύει, χωρίς να είναι βέβαιος, ότι ίσως πρόκειται δια τον Αθανάσιον Σ. Αθανασιάδην, δικηγόρον, ετών 47 τότε). Ο δικηγόρος, τίμιος άνθρωπος, προησθάνθη το τι θα συνέβαινε με την κατάλυσιν του Κράτους από τον όχλον. Προσεποιήθη ότι το ήκουσε ως καλόν το σχέδιον και τον συνεχάρη δήθεν δια την πρωτοβουλίαν του να απαλλάξη τον τόπον από το κακόν της τοκογλυφίας. Όμως παρακάλεσε τον Κοψαχειλήν να του δώση μιας εβδομάδος προθεσμίαν να προετοιμασθή.

Αντί όμως αυτού ο δικηγόρος Α.Α. επήγεν εις τον Εισαγγελέα. Του απέσπασε τον λόγον της τιμής του ότι δεν θα διώξη κανέναν απ’ τους κληματαίς και τότε του αφηγήθη τα πάντα και του υπέδειξε:

“-Να καλέσης αυτούς τους ανθρώπους και αφού τους πησ ότι αι αρχαί διατελούν εν γνώσει των ενεργειών και αποφάσεών των, να τους καταστήσης υπευθύνους δι’ ό,τι έχει να γίνη και ότι θα διατάξης αμέσως την σύλληψιν των, εάν δεν σου δώσουν τον λόγον της τιμής των και δεν ορκισθούν, ότι τίποτε δεν θα κάμουν απ’ όσα μελετούν”.

Πράγματι δε οι χωρικοί φοβηθέντες προδοσίαν εσυγκρατήθησαν και υπεσχέθησαν να συμμορφωθούν με τας οδηγίας και νουθεσίας του Εισαγγελέως. Το παράλογον σχέδιον εματαιώθη.

Στις 3 Ιανουαρίου 1896, εκδηλώθηκε βίαιη ένοπλη εξέγερση αγροτών στο Σκουροχώρι Ηλείας, με άγριες συγκρούσεις με τη χωροφυλακή, όπου σκοτώθηκε ένας χωροφύλακας, ενώ τραυματίστηκαν άλλοι δύο. Τα γεγονότα αυτά ήταν τέτοιας έκτασης, που κάλλιστα μπορούν να συγκριθούν με τα γεγονότα του Κιλελέρ αργότερα.

Η εφημερίδα Νέον Φως

Στις αρχές του φθινοπώρου του 1898, λίγους μήνες μετά την οριστική διάλυση της ομάδας της Πάτρας, συγκροτήθηκε ο Αναρχικός Όμιλος Πύργου και στις 6 Οκτωβρίου του ίδιου χρόνου εκδόθηκε η εφημερίδα Νέον Φως. Στην προσπάθεια αυτή συμμετείχαν, ο δικηγόρος Βασίλης Θεοδωρίδης, ο φοιτητής Ιατρικής Δημήτρης Μπαντούνας (ο οποίος φέρεται ότι εγκατέλειψε τις σπουδές του και έγινε εργάτης), ο τεχνίτης ξυλουργός Πάνος Μαχαιράς ή Γιαννόπουλος, ο φοιτητής Ιατρικής Δρόσος Μειντάνης (από την Κέρκυρα, που συμμετείχε σε αναρχικές ομάδες από το 1893 και έγραφε διηγήματα και ποιήματα -στην εφημερίδα Σοσιαλιστής του Σταύρου Καλλέργη είχε δημοσιευθεί ποίημά του με τίτλο «Προς τους αδελφούς μου εργάτας και χωρικούς»- ενώ ήταν και σκιτσογράφος), ο Δημήτρης Αρνέλλος (που έκανε μεταφράσεις από αναρχικά έντυπα του εξωτερικού, φοιτητής Ιατρικής και αυτός που την εγκατέλειψε για τη δημοσιογραφία), και επίσης οι Νικόλαος Δίδαχος (ή Διδάχος), ο οποίος γεννήθηκε στον Πύργο, μάλλον το 1878, έμεινε ορφανός από πολύ μικρός και τελείωσε το τότε Ελληνικό Σχολείο το 1899, 9 Παύλος Κοροβέσης (ο οποίος γεννήθηκε στον Πύργο το 1874), Σπυρίδων Κατήρας (ο οποίος γεννήθηκε στον Πύργο το 1873), Δημήτρης Διονυσόπουλος, Κωνσταντίνος Νοβιτέρης, Γεώργιος Πετρίτσης, Βασίλειος Πούλος και Ιωάννης Παναγούτης, οι οποίοι και συνυπέγραψαν υπόμνημα του Ομίλου το 1900, όπως θα δούμε παρακάτω.

Με την εφημερίδα συνεργάζονταν και διάφοροι άλλοι, όπως ο Δημήτρης Φωτόπουλος (που έγραφε θεωρητικά κείμενα και έστειλε ανταποκρίσεις από την Κρήτη), ο λογοτέχνης Πέτρος Ζητουριάτης (το σύγγραμμα του οποίου «Νεοελληνική Φιλολογία» δημοσιεύθηκε στο 1ο και 2ο τεύχος), ο Γεώργιος Παπαθανασίου (το διήγημα του οποίου «Αυταπάρνησις» δημοσιεύθηκε σε συνέχειες), η Γεωργία Κοσέ, που έγραψε θεωρητικά κείμενα, όπως το «Ο νεώτερος πνευματισμός και η θεωρία της προϋπάρξεως» (Νέον Φως Νο 10, 6 Δεκεμβρίου 1898), ο Γεώργιος Κουρουπάς, που και αυτός έγραφε θεωρητικά

κείμενα, όπως το «Πλεονεξία» (Νέον Φως Νο 20, 7 Μαρτίου 1899), όπου μεταξύ άλλων, υποστήριζε, ότι «την ατομιστικήν οργάνωσιν των κοινωνιών θα διαδεχθή η αναρχική κοινωνία της αλληλεγγύης» και ο Παναγιώτης (Παύλος) Αργυριάδης από το Παρίσι, με το μακροσκελές άρθρο του «Βιομηχανική Πρόοδος» και άλλα. Ανταποκριτές και αντιπρόσωποι της εφημερίδας ήταν και οι Αριστείδης Αγαλλόπουλος και Ευάγγελος Ευαγγελίου από την Πάτρα, ο Νικόλαος Δούμας από την Αθήνα, και ο Δημήτρης Καλαντζόπουλος από το Βόλο.

Παρατίθεται το κύριο άρθρο του πρώτου τεύχους της εφημερίδας (κυκλοφόρησε στις 4 Οκτώβρη 1898) υπογεγραμμένο από τον Βασίλη Θεοδωρίδη:

ΤΟΙΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΙΣ

Πλήρεις πόνου και οδύνης επί τη δυστυχία και αθλιότητι εν η ευρίσκεται σύμπας ο εργατικός κόσμος, συνεπώς και ο ημέτερος, ο την γλώσσαν του Θρασυβούλου και Αριστογείτονος λαλών, έμπλεως δε ανησύχου μερίμνης επί τοις επικειμένοις γεγονόσιν, άτινα εγκυμονεί η παρούσα τάξις των πραγμάτων, και διακαούς πόθου όπως συνετελέσωμεν εις την όσον ένεστι δι' ολιγωτέρων κινδύνων και θυσιών επιτέλεσιν του αιωνίου έργου πάντων των ανδρών του πνεύματος και της καρδιάς, - απεφασίσαμεν την έκδοσιν του "Νέο Φωτός", εφημερίδος αρχών υπισχνουμένων την λύσιν του κοινωνικού ζητήματος, όπερ απειλεί να μεταβάλη εις θρύμματα και παιπάλην παν ό,τι μέχρι τούδε επετέλεσεν η ανθρωπότης εν τε τη τέχνη και επιστήμη και επαναθυθίση τον άνθρωπον εις την άβυσσον του σκότους και της δουλείας εξ ης μόλις σήμεραν κατώρθωσε μετά αιωνίους μόχθους και αγώνας ν' αναχθή μέχρι της επιφανείας, εάν δεν τύχη πεφωτισμένης διευθύσεως, ή, όπερ ορθώτερον και επιστημονικώτερον, να κρατήση τον ανθρώπινον κόσμον εις μακράν σεισμικήν περίοδον, δυνάμει του νέου νόμου της Προόδου, ή να ζυμωθή όλη η ανθρωπίνη μάζα με την νέαν αλήθειαν, με το νέον φως, και μορφωθή εις νέον όλων κόσμον, αγάπης, αλληλεγγύης, αρμονίας.

Δεν αγνοούμεν ότι το έργον όπερ αναλαμβάνωμεν είναι μέγα και βαρύ, αλλ' έχοντες πεποίθησιν επί τον ζέοντα προς το ημέτερον Ιδεώδες ζήλον μας και επί την γενναίαν συνδρομήν παντός φλεγόμενου υπό του έρωτος προς την Γνώσιν, την Αλήθειαν, το Δίκαιον και το Καλόν, προχωρούμεν μετά θάρρους και αποφασιστικότητος προς το έργον, ουδόλως ανησυχούντες δια το γλίσχρον των υλικών μέσων άπερ διαθέτομεν και το ασθενές των ημετέρων δυνάμεων. Εις είναι ο πόθος μας, μία η φιλοδοξία μας, εν το ιδεώδες μας, η επιτέλεσις του καθήκοντος προς τους ομοίους μας, η ικανοποίησις των επιταγών της ημετέρας συνειδήσεως. Ουδενός κόπου και θυσίας θέλομεν φεισθή, όπως η αποστολή ην ετάξαμεν εις εαυτούς έλθη εις αίσιον πέρας.

Το σύμβολόν μας είναι Φως και Πέλεκυς. Πέλεκυς κατά παντός ό,τι υπάρχει σαπρόν και νοσηρόν, Φως δε ζωογόνον πανταχού, ίνα πάντες ζωογονηθώμεν και βαδίσωμεν ευθύς προς το τέρμα, όπερ αρμόζει εις όντα λογικά και ευγενή. Το φως δε, γεννά η ελευθέρα συζήτησις.

Δια τούτο εν ταις στήλαις της ημετέρας εφημερίδος θέλομεν καταχωρεί πάσαν ιδέαν κοινωνιολογικήν οιασδήποτε σχολής, είτε ως βάσιν την ύπαρξιν Υπερτάτου Όντος έχουσας, είτε την ανυπαρξίαν τοιούτου, ίνα οι ημέτεροι αναγνώσται δύνανται ελευθέρως να εκλέγωσι το αληθές και ασπάζονται αυτό. "Η αλήθεια ελευθερώσει ημάς". Αλλ' όπως αύτη ευρεθή ή αποδειχθή, ανάγκη να ζητηθή, όπως δε ζητηθή, ανάγκη να μη ώμεν κατειλημμένοι εκ των προτέρων εναντίον αυτής, να έχωμεν την δύναμιν όπως ερευνήσωμεν και τας ως βεβηλοτέρας ακόμη θεωρουμένας ιδέας, βέβαιοι όντες ότι εάν ημείς κατέχωμεν την Αλήθειαν, ουδόλως θέλομεν βλαβή, τουναντίον θέλομεν αρουσθή νέα επιχειρήματα, νέας δυνάμεις, εάν δε πλανώμεθα, θέλομεν απαλλαγή από την δουλείαν των προλήψεων και δεισιδαιμονιών, και θέλομεν εύρει νέαν ζωήν, την τελείαν ζωήν της γνώσεως, διότι εν τη τελεία γνώσει η τελεία ζωή.

Στο πρώτο αυτό τεύχος δημοσιεύτηκαν και δύο ανταποκρίσεις σχετικά με ισάριθμες απεργίες, των εργατών χυτηρίων του Πειραιά και των καθεκλοποιών της Αθήνας, φανερώνοντας την πρόθεση άμεσης σύνδεσης των σπερματικών τότε ακόμα εργατικών κινητοποιήσεων με τις υπάρχουσες αναρχικές ομάδες:

Η ΑΠΕΡΓΙΑ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Εις τας 22 π. μηνός εις τον Πειραιά οι εργάται του χυτηρίου του εργοστασίου Τζων και Βάρβουρ έκαμαν απεργίαν, ζητούντες δια να επαναλάβωσι τας εργασίας των:

1^{ov} Καλήν συμπεριφοράν προς τους τεχνίτας εκ μέρους των εργοδηγών και των αποθηκαρίων.

2^{ov} Αύξησιν ημερομισθίου εργατών και διορισμόν ενός μόνου εργοδηγού εν τω χυτηρίω, αντί των τριών τοιούτων, οίτινες επιφέρουν σύγχυσιν εις την εκτέλεσιν της εργασίας.

3^ον Περιορισμόν των εργατών εις μόνην την εργασίαν των.

4^ον Πληρωμήν ημερομισθίων απεργίας.

Και 5^ον να μη καταγγεληθή ουδείς των εργατών ως πρωταίτιος και τιμωρηθή.

Εάν κρίνωμεν από την πρώτην απαίτησιν των εργατών δια της οποίας ζητούν καλήν συμπεριφοράν, και από την τρίτην δια της οποίας ζητούν περιορισμόν των εργατών εις μόνην την εργασίαν των, καταλαβαίνουμε τι περιποίησιν κάμνουν εκεί μέσα εις τους κακόμοιρους εργάτας. Δεν φθάνει που τους έχουν να δουλεύουν νύκτα μέρα δια ένα κομμάτι ψωμί, δια να κτίζουν αυτοί ανάκτορα και να γλεντούν διαφθείροντες και διαφθειρόμενοι, αλλά τους μεταχειρίζονται ακόμη σαν σκυλιά υβρίζοντες αυτούς και υποχρεώνοντες να κάνουν και άλλαις εκτός της εργασίας των δουλειαίς.

Και όλα αυτά δεν τα παθαίνουν τόσον από τον εργοστασιάρχη -ούτοι ξέρουν να κάνουν την δουλειά τους χωρίς να φαίνονται- όσον από τους εργοδηγούς και από τον αποθηκάριον, οι οποίοι δια να κολακεύουν το αφεντικό τους, και να κάνουν να φαίνεται αναγκαία η υπηρεσία των, ζητούν να βγάλουν από την μύγα ξύγκι εις βάρος των εργατών.

Όσον ευχαριστούμεθα δια την απεργίαν, διότι δι' αυτής αποδεικνύεται ότι οι εργάται ήρχισαν να εννοούν ότι τους κλέπτουν και να λαβαίνουν συναίσθησιν της ανθρωπίνης αξιοπρεπείας των, άλλο τόσον λυπούμεθα διότι δεν ηκολούθησαν τους εργάτας του χυτηρίου εις την απεργίαν και οι άλλοι εργάται του εργοστασίου, αλλ' έμειναν πιστοί στην σκλαβιά τους, ωσάν οι τεχνίται του χυτηρίου να μη είνε συνάδελφοί των και ομοιοπαθείς των, και ωσάν αύριον να μη είνε δυνατόν να έλθουν και αυτοί εις την ανάγκην να απεργήσουν και να λάβουν ανάγκην της συνδρομής των τεχνιτών του χυτηρίου.

Αλλ' ό,τι παρέλειψαν να κάμουν οι λοιποί εργάται του εργοστασίου Τζων, το έκαμαν οι τεχνίται των χυτηρίων όλων των εργοστασίων Πειραιώς, εις τα οποία κατέφυγεν ο Τζων, αρνηθέντες να εργασθώσι, με την απειλήν να απεργήσουν και αυτοί, εάν επέμενον οι εργοστασιάρχει των.

Μετά την τοιαύτην στάσιν των εργατών των άλλων εργοστασίων ο Τζων ήρχισε να ενδίδη και ούτω η απεργία πιστεύομεν ότι θα λήξη ταχέως.

Επίσης:

Η ΑΠΕΡΓΙΑ ΤΩΝ ΚΑΘΕΚΛΟΠΟΙΩΝ

Τοιουτοτρόπως ωνόμασαν την διαμαρτύρησιν των εν Αθήναις εργοστασιάρχων και των 300 περίπου καθεκλοποιών εργατών οι εν Αθήναις δημοσιογράφοι κατά του μέτρου, το οποίον έλαβεν η Κυβέρνησις να εκμισθώση εις τον κεφαλαιούχον Γεωργιάδην την εργασίαν των φυλακισμένων. –Παρόμοιαι διαμαρτυρήσεις έγιναν και εκ μέρους των εν Πάτραις και Βόλω καθεκλοποιών-. Ότι οι εργάται κινούνται βεβαίως μας ευχαριστεί, έστω και εάν συμμαχούν μετά των εργοστασιάρχων κατά άλλου μεγαλυτέρου τοιούτου, όστις ζητεί να καταβροχθήσει τους πάντας και κατά του Κράτους, ή της Ψωροκώσταινας, όπως χαρακτηριστικώς καλεί την Κυβέρνησιν ο εργατικός λαός, η οποία αφού έγδυσε, εξητέλισε και επώλησεν εις τους Ευρωπαίους εβραίους κεφαλαιούχους τους ελευθέρους Έλληνας, τώρα της ήλθε η όρεξις να παίξη και το πρόσωπον του δουλεμπόρου, πωλούσα την εργασίαν των φυλακισμένων εις έναν κεφαλαιούχον, υπό το πρόσχημα της πατρικής υπέρ των φυλακισμένων μερίμνης αυτής.

Δια της τοιαύτης δράσεως οι εργάται συνειθίζουν ολίγον κατ' ολίγον να λαμβάνουν συνείδησιν της δυνάμεώς των, να μανθάνουν να σκέπτονται περί των συμφερόντων της τάξεώς των και να αισθάνονται την ανάγκην των γνώσεων, όπως δι' αυτών δύνανται να επιδιώξωσι την απολύτρωσιν των από τους όνυχας του κεφαλαιούχου και του Κράτους, των δύο αυτών ορνέων τα οποία ροφώσι όλους τους ιδρώτας των και τους κρατούν εις την δυστυχίαν, την αθλιότητα και απελπισίαν.

Η απεργία αυτή έληξεν, ή μάλλον οι εργάται καθησύχασαν, υποσχεθείσης της Κυβερνήσεως ότι εις τας φυλακάς θα κατασκευάζονται μόνον αι καθέκλαι της Βενετίας, αι οποίαι δεν κατεσκευάζοντο μέχρι τούδε εις τας Αθήνας.

Κατά τα φύλλα της 29^{ης} ο Γεωργιάδης συνεφώνησε με 15 Ιταλικάς οικογενείας αι οποίαι έρχονται μετά τινας ημέρας εξ Ιταλίας.

Οι εργάται ούτοι συνεφώνησαν δια μίαν πενταετίαν, και τοιουτοτρόπως αποκλείονται οι Έλληνες εργάται, οι οποίοι προσκληθέντες υπό του Γεωργιάδου ηρνήθησαν να εργασθώσι.

Υπάρχουν φόβοι μήπως συμβούν σκηναί μεταξύ Ελλήνων και Ιταλών εργατών.

Και μια, επίσης, εργατική, ανταπόκριση από το Παρίσι:

Εις το Παρίσι επειδή γίνονται πολλά έργα δια την Έκθεσιν που θα γίνη το 1900 εμαζεύθησαν πολλοί εργάται. Οι εγρολάβοι ηθέλησαν να εκμεταλλευτούν την περίστασιν και κατέβασαν το ημεροδούλι εις 50 λεπτά δια τους σκαφτιάδες και 65 δια τους μιναδόρους, δηλαδή κάτω από την τερίφα που υπάρχει εκεί, δια να μην πέφτει το ημεροδούλι κάτω από 60 λεπ. δια τους σκαφτιάδες και 75 λεπ. δια τους μιναδόρους και πηγαδάδες. Δια τούτο 20000 εργάται έκαμαν απεργίαν ζητούντες το ημεροδούλι που ορίζει η ταρίφα. Υπάρχει ελπίς ότι οι εργολάβοι θα ενδώσουν, διότι τα έργα τα οποία ανέλαβον πρέπει να είνε τελειωμένα εις ωρισμένην προθεσμίαν. Εννοείται ότι εις την περίστασιν αυτήν τα αστυνομικά όργανα, καλή ώρα σαν τα ιδικά μας, δεν άφησαν να τους φύγη η περίστασις, χωρίς να δείξουν την αφοσίωσίν τους εις τους κλέφτας των δυστυχών εργατών, δια τούτο έγιναν πολλά συγκρούσεις μεταξύ αυτών και των εργατών.

Κατά τας τελευταίας τηλεγραφικάς εκ Παρισίων ειδήσεις η απεργία των εργατών της εκθέσεως αυξάνει, οίτινες περιερχόμενοι εις τα απόκεντρα προάστια εξαναγκάζουσι τους μη λαβόντας μέρος εις την απεργίαν να απεργήσωσι και ούτοι. Εντεύθεν συχνάί συμπλοκαί λαμβάνουσι μεταξύ των χώραν.

Τέλος, ένα μικρό άρθρο, προφανώς σε μετάφραση, του Μ. Ριττιγγάουζεν:

ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ

Εις απάντησιν εκείνων οίτινες σώνει και καλά θέλουν να παραστήσουν τον λαόν ως ένα θηρίον το οποίον ζη δια της αδικίας και της τυραννίας, επομένως ως ανάξιον να αυτοκυβερνηθεί, θα κάμω την εξής σύγκρισιν.

Μίαν ημέραν ο ήρως της Σαλαμίνας Θεμιστοκλής παρουσιάσθη εις τον λαόν και είπε· εσκέφθην ένα σχέδιον το οποίον εάν εκτελεσθή θα κάμη την πόλιν των Αθηνών θαλασσοκράτειραν· η εκτέλεσις του σχεδίου όμως πρέπει να γίνη μυστικά, δηλαδή να μην ανακοινωθεί εις τον λαόν. Η εκκλησία, δηλαδή η συνάθροισις του λαού, διώρισε τότε τον δίκαιον Αριστείδην να εξετάση το σχέδιον. –Και ο διορισμός τοιούτου ανθρώπου είνε αρκετά διδακτικός. Επανελθών ο Αριστείδης είπεν εις τον δήμον ότι “τίποτε δεν υπάρχει ωφελιμότερον από την πρότασιν του Θεμιστοκλέους, αλλά και τίποτε αδικώτερον.” Ο λαός των Αθηνών τότε απέρριψε την πρότασιν, η οποία συνίστατο εις το καύσιμο όλων των συμμαχικών στόλων των συνηθροισμένων έμπροσθεν της πόλεως πλην του στόλου των Αθηνών.

Πρό 91 ετών (μεταξύ της 1^{ης} και 2ας Σεπτεμβρίου 1807) παρουσιάσθη ομοία περίστασις, αλλά την φοράν ταύτην η πρότασις δεν γίνεται προς τον λαόν, αλλά εις την συνταγματικήν κυβέρνησιν της Αγγλίας. Ο λαμπρός στόλος της Δανίας ενούμενος με τα συντρίμματα του Γαλλικού θα ηδύνατο ν’ αποβή επικίνδυνος εις την Αγγλίαν, καταστρεφόμενος όμως, θα εξησφάλιζε εις την δύναμιν αυτήν την θαλασσοκρατίαν. Το υπουργείον συσκέπτεται και εις τον δέκατον ένατον αιώνα, εν τω μέσω της ειρήνης, και παρά το ανθρωπίνον δίκαιον η πρωτεύουσα της Δανίας Κοπεγχάγη βομβαρδίζεται, και ο στόλος της καίεται ή αιχμαλωτίζεται!

Μ. Ριττιγγάουζεν

Ο Αναρχικός Όμιλος Πύργου ανέπτυξε σημαντική προπαγανδιστική δράση, τόσο μέσα στην πόλη του Πύργου όσο κυρίως στην ύπαιθρο -δεν υπήρχαν τότε στην πόλη εργατικές ενώσεις και οργανωμένο προλεταριάτο, όπως στην Πάτρα-, μέσα από τη διανομή της εφημερίδας *Νέον Φως*, προκηρύξεων και διαφόρων φυλλαδίων, μεταφράσεων του Δημήτρη Αρνέλλου από αναρχικά έντυπα του εξωτερικού (φαίνεται ότι ο Δ. Αρνέλλος είχε μεταφράσει ανάμεσα στα άλλα το «Θεός και Κράτος» του Μ. Μπακούνιν και το «Αναρχικό Έργο» του Γάλλου Α. Ζιράρ, τα οποία, μάλλον, διακινήθηκαν σε χειρόγραφη μορφή). Στο *Νέον Φως* δημοσιεύτηκαν επίσης μεταφρασμένα κείμενα των Ζαν Γκραβ («Η πρωτοβουλία», *Νέον Φως* No 2, 11 Οκτωβρίου 1898), Ερρίκου Ζισλύ («Αι ανώφελαι θυσίαι», *Νέον Φως* No 24, 11 Απριλίου 1899), Π. Κροπότκιν («Η αναρχία, η φιλοσοφία και το ιδεώδες αυτής», *Νέον Φως* No 6, 8 Νοεμβρίου 1898, No 7, 15 Νοεμβρίου 1898, No 9, 29 Νοεμβρίου 1898 και No 12, 20 Δεκεμβρίου 1898).

Στις σελίδες της εφημερίδας συνυπήρχαν πολλαπλές αντιλήψεις και απόψεις για τη διεύρυνση της αναρχικής πρακτικής, καλέσματα σε άμεση, βίαιη και επαναστατική δράση, αλλά και χριστιανοκοινωνιστικά, αναρχοχριστιανικά κηρύγματα. Παρόμοια πολυπλοκότητα χαρακτήριζε και τα διάφορα έργα που μετέφραζαν και διένειμαν σε προσοούρες οι αναρχικοί του Πύργου. 10 Ο Όμιλος αλληλογραφούσε συχνά με την αναρχική επιθεώρηση της Γαλλίας *Les Temps Nouveaux* του Ζαν Γκραβ.

Παρατίθενται άρθρα καθώς και αποσπάσματα από διάφορα άρθρα.

Στο 3ο τεύχος του *Νέου Φωτός* (18 Οκτωβρίου, 1898) διαβάζουμε το κύριο άρθρο:

Το κοινωνικόν ζήτημα άρχισε δειλά-δειλά να τίθεται εν Ελλάδι επί τάπητος. Μέχρι πρότινος και πολιτευόμενοι και τύπος και οικοκυραίοι και φτωχολογιά μόνο περί του πολιτικού ζητήματος ησχολούντο, μόνον περί της επιρροής εκάστου κόμματος και της διανομής των λαφύρων της εξουσίας εβασάνιζαν τον νουν. Οι πάντες σχεδόν είχαν θεωρήσει το Κουβέρνο ως μίαν οικονομικήν κολυμβήθραν του Σιλβάμ, εις ην όστις επρόφθανε να βουτήση θα εγένετο οικονομικώς υγιής. Δεν υπήρχεν γονεύς όστις να μη εφιλοδόξει να ιδή το παιδί του όχι βουλευτήν και δήμαρχον, αλλ' απλούν γραμματικόν, και δεν υπήρχε διδάσκαλος όστις να μη εδίδασκεν εις τους μαθητάς του την αποστροφήν και περιφρόνησιν προς την παραγωγικήν εργασίαν και να μην εξύμνει και εξεθειάζε την γραφειοκρατίαν, το ζην δια της εργασίας των άλλων.

Ο πόθος ούτος της καταλήψεως δημοσίων θέσεων, όστις εγεννήθη εκ της ζηλοτυπίας των ραγιαδων, ή μάλλον των προεστώτων εν τη εποχή της δουλείας προς τον άνετον βίον των Τούρκων υπαλλήλων, και όστις βεβαίως εκαλλιεργήθη κατά την εποχήν της επαναστάσεως εκ μέρους των αρχηγών, δύναται τις ειπείν ότι υπήρξεν η κυρία αιτία τής μετά την επανάστασιν ενσκηψάσης, ιδίως εις τας πόλεις, γραμματομανίας, ήτις έκαμνε τους γονείς να λησμονώσι και αυτό το πατρικόν προς τα τέκνα των φίλτρο. Τις δεν ενθυμείται το περίφημο εκείνο των γονέων προς τους διδασκάλους όταν εισήγον τα τέκνα των εις το σχολείον; “Σου παραδίδω παιδί, να μου παραδώσεις κόκκαλα”;

Και την υπαλληλομανίαν αυτήν και την γραμματομανίαν υπέθαλπε και η ιδέα ότι θα ευρίσκοντο ταχέως τα όρια του νέου κρατιδίου και ότι με την εύρυνσιν αυτήν θα ηύξανεν και η ανάγκη των υπαλλήλων, επομένως πάντες οι γραμματισμένοι θα εύρισκον θέσεις και προαγωγήν.

Και τω όντι, με τα χάλια της γεωργίας και της κτηνοτροφίας κατά την εποχήν εκείνην της τέφρας και των ερειπίων, και με τον άνετον σχετικώς βίον ον υπέσχετο η υπαλληλία, πώς να μην απορροφηθώσιν οι ολίγοι και να μην παρασυρθώσιν οι πάντες από την πολιτικήν, και να μη γίνουν πολιτικομανείς συζητηταί των καφενείων και των μαγαζιών, να μην πλεονάσουν οι θεσιθήραι;

Και ιδού το Κράτος, το οποίον νομίζουν οι πολλοί ότι εάν λείψη θα χαλάση ο κόσμος, ιδού ότι εγένετο πηγή διαφθοράς ολόκληρου σχεδόν λαού. Ως ανεμείχθη ο ελληνικός λαός εις το Κράτος, ως εις την συνειδήσιν του εύρε θέσιν η μυσσαρά ιδέα τού ζην δια της εργασίας των άλλων, ως αφέθη ελευθέρα η εκδήλωσις της νόσου ήτις κατατρώγει τον καθεστώτα οργανισμόν των κοινωνιών, ο ανταγωνισμός, όλα τα πάθη, ως τα τέκνα του Αιόλου, εξηγγίωσαν τας πριν γαληνιαίας σχετικώς ψυχάς του Λαού και τον κατέστησαν το πλείστον ψεύστην, απατεώνα, φιλόδικον, κακούργον, ασυνείδητον, περισσότερον δούλον αφ' ό,τι ήτο πριν.

Εις τον αμφιβάλλοντα περί της τοιαύτης ολεθρίας επιρροής του Κράτους επί των συνειδήσεων, δεν έχομεν ή να τω υπομνήσωμεν τους ως αρίστους θεωρουμένους υπό των συμπολιτών τους άνδρας, οίτινες ως καταλάβουν μίαν θέσιν, ως αναλάβουν μίαν διαχείρισιν, αμέσως διεφθείρονται και εξαχρειούνται.

Και εν τούτοις το Κράτος το οποίον είνε μολυσματική εστία πάσης διαφθοράς, το θεωρούν ως ηθικοποιητικόν, και τω αναθέτουν την απονομήν της δικαιοσύνης, την επίβλεψιν της ηθικής και την εξασφάλισιν της τιμής και της ζωής των ατόμων!

Και βλέπομεν ως αποτέλεσμα της υπέρ της δικαιοσύνης, της ηθικής, της τιμής και της ζωής των πολιτών δράσεώς του, την κλοπήν υπό την προστασίαν των νόμων αυτού του άρτου των εργατών εκ μέρους ολίγων κατεργαρέων, την ληστείαν του δημοσίου και δημοτικού χρήματος, όπερ είνε προϊόν της εργασίας των τιμίων εργατών, υπό των υπουργών, των βουλευτών, των δημάρχων και της συμμορίας των, τας διαπομπεύσεις των γυναικών, το κόψιμο των μυστακίων, τας πυρπολήσεις των επίπλων, το χύσιμο των βαρελιών, το φάγωμα των ορνίθων, το αλύπητο ξύλο, τας φυλακίσεις, τας εξορίας, την τυραννίαν.

Αλλ' επειδή το Κράτος δεν ηδυνήθη, ούτε ήτο δυνατόν να ικανοποιήση τας ορέξεις όλων, αφ' ου μάλιστα δεν ηύξανεν εδαφικώς όσον ελπίζετο, μ' όλον τον τεράστιον πολλαπλασιασμόν των υπαλλήλων, ον απήτησεν η εφαρμογή φορολογικών νόμων, οία το της φορολογίας του καπνού, των μονοπωλείων κ.λ. ίνα επαρκέση εις τας προς τους δανειστάς του υποχρεώσεις -παράδοξος τρόπος δευτετήσεως των οικονομικών δι' επιβαρύνσεως του προϋπολογισμού προς συντήρησι νέων υπαλλήλων- επειδή, λέγω, δεν ήτο δυνατόν να γίνουν όλοι γραμματικοί και επειδή έπρεπε να εύρουν πόρους ζωής, επεδόθησαν και εις τας υπό των δασκάλων περιφρονουμένας εργασίας, και η καλλιέργεια της αμπέλου, της σταφίδος, της ελαίας, του βάμβακος, του χασίς, των γεωμήλων και άλλων γεωργικών προϊόντων επεξετάθη και η βιομηχανία διαφόρων κλάδων ανεπτύχθη, και ούτω λεληθώς ο ελληνικός λαός ευρέθη προ μιας τάξεως πραγμάτων παραπλησίας εκείνης των λαών της Δύσεως, ευρέθη προ του κοινωνικού ζητήματος.

Το ζήτημα της υπερπαραγωγής, το ζήτημα της αυξήσεως των ημερομισθίων και τα παρεπόμενα τούτων, διαμαρτυρία, αρνήσεις πληρωμών φόρων και χρεών προς τους δανειστάς, στάσεις μικραί και απεργίαι ήρχισαν σιγά-σιγά να προβάλλουν

την απειλητική των μορφών, ως τόσα μελανά σημεία επί του κοινωνικού ορίζοντος, απειλούντα καταϊγίδα κοινωνικών γεγονότων.

Η εποχή του γιαταγανιού και της φουστανέλας παρήλθεν. Ήλθεν η εποχή της μεγάλης εθνικής ιδέας και ήλθεν η εποχή της αποκαταστάσεως του ανθρωπίνου γένους ολοκλήρου. Παρήλθε η εποχή των σπαθοφόρων και γραφιδοφόρων κηφήνων. Ήλθεν ή μάλλον ανατέλλει η εποχή των εργατικών μελισσών. Ο κόσμος δεν συγκινείται σήμερα από πολεμοχαρείς μάχας κατακτητών, αλλ' από την ευγενή φωνήν του εργάτου ζητούντος τα δίκαιά του, αλλ' από την αγίαν και ιεράν διαμαρτύρησιν των ανδρών της ελευθερίας και της αλληλεγγύης εναντίον της αισχράς και ανάνδρου τυραννίας του Κράτους και του Κεφαλαίου.

Στο ίδιο τεύχος δημοσιεύεται το άρθρο του Βασίλη Θεοδωρίδη με τίτλο «Φως και πέλεκυς»:

Πλήρεις πόνου και οδύνης επί τη δυστυχία και αθλιότητι εν η ευρίσκεται σύμπας ο εργατικός κόσμος, συνεπώς και ο ημέτερος, ο την γλώσσα του Θρασυβούλου και Αριστογείτονος λαλών, έμπλεως δε ανησύχου μερίμνης επί τοις επικειμένοις γεγονόσιν, άτινα εγκυμονεί η παρούσα τάξις πραγμάτων, και διακαούς πόθου όπως συντελέσωμεν εις την όσον ένεστι δι' ολιγωτέρων κινδύνων και θυσιών επιτέλεσιν του αιωνίου έργου πάντων των ανδρών του πνεύματος και της καρδιάς, - απεφασίσαμεν την έκδοσιν του "Νέου Φωτός", εφημερίδος αρχών υποσχουμένων την λύσιν του κοινωνικού ζητήματος, όπερ απειλεί να μεταβάλη εις θρύμματα και παιπάλην παν ό,τι μέχρι τούδε απετέλεσεν η ανθρωπότης εν τε τη τέχνη και επιστήμη και επαναβυθίση τον άνθρωπον εις την άβυσσον του σκότους και της δουλείας εξ ης μόλις σήμερα κατώρθωσε μετά αιωνίους μόχθους και αγώνας ν' αναχθή μέχρι της επιφανείας, εάν δε τύχη πεφωτισμένης διευθύσεως, ή, όπερ ορθότερον και επιστημονικότερον, να κρατήση τον ανθρώπινον κόσμον εις μακράν σεισμικήν περίοδον, περίοδον πολέμων, στάσεων και επαναστάσεων, περίοδον δοκιμασίας, καθ' ην όμως δεν είναι δυνατόν δυνάμει του νόμου της Προόδου, ίνα ζυμωθεί όλη η ανθρωπίνη μάζα με την νέαν αλήθειαν, με το νέον φως, και μορφωθή εις νέον όλως κόσμον, αγάπης, αλληλεγγύης και αρμονίας. Δεν αγνοούμεν ότι το έργον όπερ αναλαμβάνομεν είνε μέγα και βαρύ. Αλλ' έχοντες πεποίθησιν επί τον ζέοντα προς το ημέτερον ιδεώδες ζήλον μας και επί την γενναίαν συνδρομήν παντός φλεγόμενου υπό του έρωτος προς την Γνώσιν, την Αλήθειαν, το Δίκαιον και το Καλόν, προχωρούμεν μετά θάρρους και αποφασιστικότητος προς το έργον, ουδόλως ανησυχούντες δια το γλίσχρον των υλικών μέσων άπερ διαθέτωμεν και το ασθενές των ημετέρων δυνάμεων. Εις είνε ο πόθος μας, μία η φιλοδοξία μας, εν το ιδεώδες μας. Η επιτέλεσις του καθήκοντος προς τους ομοίους μας, η ικανοποίησις των επιταγών της ημετέρας συνειδήσεως. Ουδενός κόπου και θυσίας θέλομεν φεισθή, όπως η αποστολή ην ετάξαμεν εις εαυτούς έλθη εις αίσιον πέρας.

Το σύμβολόν μας είνε Φως και Πέλεκυς. Πέλεκυς κατά παντός ό,τι υπάρχει σαπρόν και νοσηρόν. Φως δε ζωογόνον πανταχού, ίνα πάντες ζωογονηθώμεν και βαδίσωμεν ευθύς προς το τέρμα, όπερ αρμόζει εις όντα λογικά και ευγενή. Το φως δε γεννά η ελευθέρα συζήτησις. Δια τούτο εν ταις στήλαις της εφημερίδος θέλομεν καταχωρεί πάσαν ιδέαν κοινωνιολογικήν οιασδήποτε σχολής, είτε ως βάση την ύπαρξιν του Υπερτάτου Όντος έχουσαν, είτε την ανυπαρξίαν τοιούτου, ίνα οι ημέτεροι αναγνώσται δύνανται ελευθέρως να εκλέγωσι το αληθές και ασπάζονται αυτό. "Η αλήθεια ελευθερώσι ημάς". Αλλ' όπως αύτη ευρεθή ή αποδειχθή, ανάγκη να ζητηθή. Όπως δε ζητηθή, ανάγκη να μην ώμεν κατελιγμένοι εκ των προτέρων εναντίον αυτής, να έχωμεν την δύναμιν όπως ερευνώμεν και τας ως βεβηλοτέρας ακόμας θεωρουμένας ιδέας, βέβαιοι όντες ότι εάν ημείς κατέχωμεν την Αλήθειαν, ουδόλως θέλομεν βλαθή, τουναντίον θέλομεν αρουσθή νέα επιχειρήματα, νέας δυνάμεις, εάν δε πλανώμεθα, θέλομεν απαλλαγή από την δουλείαν των προλήψεων και δεισιδαιμονιών, και θέλομεν εύρει νέαν ζωήν, την τελείαν ζωήν της γνώσεως, διότι εν τη τελεία γνώσει η τελεία ζωή.

Μερικά άλλα κείμενα και ειδήσεις:

ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Το διάβασμα των εφημερίδων και των βιβλίων το θεωρεί η φτώχεια ως περιττόν πράγμα ως μιαν πολυτέλειαν. Τούτο είνε μέγα λάθος της. Έως τώρα είχαν δίκαιον οι φτωχοί να μη δίνουν προσοχή στο διάβασμα' γιατί τίποτε δεν εγράφετο για το συμφέρον της φτώχειας, παρά για το συμφέρον των κομματαρχών, των πλουσίων και των συντακτών, αλλά σήμερα που άρχισαν να βγαίνουν εφημερίδες για το λαό και βιβλιάρια, πρέπει όλη η εργατουριά να ριχθή στο διάβασμα.

Γιατί ο μικρός λαός υβρίζεται, περιφρονείται, κλέφτεται και τυραννείται από τους λεγόμενους μεγάλους; Γιατί είνε αμαθής' είνε δε αμαθής, γιατί δεν διαβάξει.

Εάν τη φτώχεια την σκοτίζει το ολίγο διάβασμα και την φοβίζει η δεκάρα που θα δώσει στην εφημερίδα ή στο βιβλίο, τι θα κάμη μεθαύριον που θα χρειασθούν μεγαλύτερες θυσίες για να ελευθερωθή από την σκλαβιά του ημεροδουλίου, των φόρων και των τόκων;

Ας μάθη ο φτωχός λαός ότι όσας θυσίας και εάν κάμη χάριν της ελευθερίας του θα πάνε χαμένες εάν δεν έχη στο κεφάλι του γνώσεις.

Εδώ έχουμε ιστορία, εδώ η ανθρωπότης έχει πίσω της τόσα παθήματα, τα οποία πρέπει να της γίνουν μαθήματα. Πώς θα κατορθωθεί τούτο παρά με το διάβασμα; Πόσες φορές δεν ξεσηκώθηκαν οι φτωχοί εναντίον των πλουσιών; Πόσες φορές δεν ξεσηκώθηκαν οι δούλοι κατά των κυρίων; Ύστερα από λίγο καιρό άλλοι αφεντάδες και άλλοι τύραννοι εξεφύτρωσαν επάνω από το κεφάλι τους.

Γιατί;

Γιατί αυτοί δεν ήξεραν τίποτε, και εκείνοι που ήξεραν τους εξεγέλασαν.

Για να ελευθερωθή ο μικρός λαός από την δουλεία του Παρά και του Κουβέρνου πρέπει πρώτα να ελευθερωθή από την αμάθειαν, πρέπει να συνηθίση να διαβάζη.

(Νέον Φως, 18 Οκτωβρίου 1898, Αρ. Φυλ. 3, σελ. 4).

ΑΙ ΕΡΓΑΤΙΚΑΙ ΤΑΞΕΙΣ ΚΑΙ Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ

Εν τινι των προσφάτων φύλλων των «Καιρών» εδημοσιεύθη επιστολή απευθυνομένη προς τον κ. Πλάτωνα Δρακούλην, και φέρουσα την υπογραφή “Θαμ”. Ο επιστολογράφος ούτος πειράται να εκφράση διαμαρτύρησιν κατά των υπό του κ. Δρακούλη γραφέντων εν τω “Άστει” υπέρ της Βασιλείας. Ο “Θαμ” φρονεί ότι και όστις είνε σοσιαλιστής οφείλει να είνε και αντιβασιλικός, αποδεικνύει ότι ο “Θαμ” δεν γνωρίζει...

Ο “Θαμ” βεβαίως δεν είνε εργάτης, άλλως το ένστικτόν του ως εργάτου θα τον ωδήγει να εννοήση τα νουθετήματα του κ. Δρακούλη. Πας εργάτης νοήμων αναγνωρίζει την αλήθειαν την οποίαν πολλάκις ο Δρακούλης ανέπτυξεν, ότι δεν αρκεί να ονομάσωμεν το κατάστημά μας “Δημοκρατίαν”. Η εγγραφή μόνη δεν ωφελεί ενόσω το κατάστημα δεν μεταβάλλει χαρακτήρα· και εάν το πολίτευμά μας γίνη αληθινή Δημοκρατία, ουδέν σημαίνει, εάν εξακολουθή να φέρη την επιγραφήν “Βασιλεία”. Η αλλαγή της επιγραφής είνε το τελευταίο μέλημα (όρα και “Άρδην” σελ. 24). Ημείς οι εργάται οι αισθανόμενοι ποίον είνε το αληθές συμφέρον μας θέλομεν αληθινήν Δημοκρατίαν, δηλαδή θέλομεν την ουσίαν του πράγματος και μας είνε αδιάφορον το όνομά του...

...Είμεθα βέβαιοι ότι εάν ο “Θαμ” αναστρέψη το όνομά του σε “Μαθ” θα κατορθώση να εννοήση διατί ο κ. Δρακούλης λέγει ότι επειγόντως απαιτείται είτε δρακόντειος τις νόμος περί ευθύνης του τύπου, είτε εταιρεία τις έργον έχουσα να εξουδετερώνη την επικίνδυνον επιρροήν των εφημερίδων. Α.

(Νέον Φως, 1 Νοεμβρίου 1898, Αριθμ. 5, σελ. 3).

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Μας λέγουν δεν κάνετε καλά να γράφετε όλο μεγάλα άρθρα· ο κόσμος θέλει και μερικά σκάνδαλα, θέλει και μερικά καλαμπούρια δια να προκαλείται η όρεξις του να διαβάζη και τα άλλα άρθρα· δεν βλέπετε εκεί πώς διαβάζεται η δείνα εφημερίς για να γράφη καλαμπούρια και να αναφέρη σκάνδαλα; Αυτά θέλει ο κόσμος.

Απαντώμεν· -πολύ καλά· το ξέρομεν· αλλά τι πρέπει να κάμωμεν; Ν’ αφομοιώσωμεν αυτόν με ό,τι πιστεύομεν ως αληθές και σοφόν; Καθ’ ον χρόνον αυτός κλέπτεται, τυραννείται και ατιμάζεται, πρέπει ημείς να τον αποκριμνίζωμεν με παραμύθια και καραγκιοζήλικια, όπως κάνει ο συντηρητικός τύπος; Είδατε τι παθαίνουν εκείνοι που πίνουν όλο ορεκτικά; Καταντούν να χάνουν και την όρεξιν που έχουν. Έτσι το έπαθε και ο ελλ. Λαός με τα μυθιστορήματα και με τις εφημερίδες· κατήντησε να γίνη ανίκανος να αναγνώσκη σοβαρά άρθρα, και να μη ζητή ορεκτικά. Δηλούμεν ότι προτιμώμεν να συντρίψωμεν την πένναν μας, παρά να παίζωμεν καραγκιόζη πρόσωπον. Οι επιθυμούντες σοβαράν εργασίαν ας μας συνδράμωσι.

(Νέον Φως, 1 Νοεμβρίου 1898, Αριθμ. 5, σσ. 3-4).

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΕΡΓΑΤΟΥ

Κυρ Αποστόλη!

Είδον εις την εφημερίδα σας “Λόγος” της 15 παρελθόντα να γράφης ότι οι εργάται δεν λιμοκτονούν από έλλειψιν εργασίας ή ανεπάρκειαν ημερομισθίου, όσον δια ασωτίαν κ.λ. Και ένεκα που καταφεύγουν εις χαμαιτυπεία και εις καφενεεία και οινοπωλεία και διασκεδάσεις και σπαταλούν το χρήμα των αφειδώς και αποφεύγουν την εργασίαν και επιδίδονται εις διαφόρους εγκληματικές πράξεις και ούτω φυλακίζονται και καταστρέφονται. Αλλά δεν μου λες τι παράγεις συ που έχεις την αξίωσιν να ελέγξης τον εργάτην και εις ποιον χρωστείς την ενδυμασίαν σου και την συντηρησίην σου; Μήπως συντηρείσαι εκ του πνέοντος ανέμου; Ή μήπως από την διδασκαλίαν του ήτις είνε γεμάτη από παπισμόν και από προλήψεις πατροπαραδότους και από δολοφονίαν της αλήθειας; Και έχεις την αξίωσιν να αναφέρης τον σοσιαλισμόν και την αναρχίαν. Μάθε ότι αι ιδέαι αυταί είνε υπεράνω του σύμπαντος. Λέγεις ακόμη και περί του σεβασμού της ιδιοκτησίας. Αλλά δεν γνωρίζεις τι είπεν ο Χριστός περί του Δαυίδ, όστις πεινάσας παρεβίασε τους θρησκευτικούς νόμους και έφαγε αυτός και το στράτευμά του από τους άρτους της προθέσεως!

Πάνος Μαχαιράς

Λεπτουργός

Σ.Ν.Φ. Ευρίσκομεν δικαιοτάτην την αγανάκτησιν του κ. Π. Μαχαιρά προς τα γραφέντα εν τω προπαρελθόντι φύλλω του “Λόγου” περί εργατών. Αληθώς αναγινώσκων τις τον “Λόγον” άγεται να παραδεχθή ότι οι μεν εργάται είνε σπάταλοι, φαύλοι και οκνηροί, οι δε πλούσιοι εργατικοί, οικονόμοι και αγνοί ως αι περισσότεραί. Ωστε ... οι πλούσιοι εργάζονται και οι εργάται απολαμβάνουν και σπαταλούν! Όπερ έδει δείξαι; Δεινόν γε η άγνοια, αλλά και η υποκρισία!

(Νέον Φως, 1 Νοεμβρίου 1898, Αριθμ. 5, σελ. 4).

Ένα απόσπασμα κειμένου του Δημήτρη Αρνέλλου από το άρθρο με τίτλο «Γην ορώμεν» (τεύχος 5, 10 Νοεμβρίου 1898):

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΜΕ ΑΛΛΗΛΟΒΟΗΘΕΙΑΝ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ ΚΑΙ ΕΥΤΥΧΙΑΝ.

Μετά χαράς παρατηρούμεν, ότι οσημέραι αραιούνται αι τάξεις εκείνων, οίτινες είχαν σχηματίσει την ψευδή ιδέαν, ότι η ιδέα ημών εσήμαινε μοιρασιά των περιουσιών του ενός και του άλλου. Ο Έλλην δεν είνε κουτός, δύναται να εννοήση - το αντελήφθην εξ ιδίας πείρας - τας μάλλον πολυπλόκους, και τας μάλλον υψηλάς ιδέας. Εν τη ιδέα του σοσιαλισμού εννοεί καλώς ότι έγκειται η εξασφάλις της ευημερίας αυτού και της ελευθερίας. Η πεποίθησις αυτού επί της ιδιοκτησίας εκλονίσθη πλέον, διότι επείσθην εκ πείρας, ότι ο θεσμός ούτος χρησιμεύει εις αυτόν ως σταυρός επί του οποίου καθηλωμένος χέει αίμα και ιδρώτα προς όφελος του Κράτους και του Κεφαλαίου, αυτός δε παραμένει ελεεινός ως και πρότερον.

Η έξις είνε δευτέρα φύσις. Ο χωρικός έχων την ανάγκην του κεφαλαιούχου, ίνα δανεισθή χρήμα, του εκάθισε ή μάλλον του εσφηνώθη στο μυαλό του η ιδέα, ότι ο κεφαλαιούχος είνε αιώνιος και ότι χωρίς αυτόν θα χαθή ο κόσμος. Σήμερον εννοεί, ότι ο κεφαλαιούχος είνε κάτοχος μόνον των κεφαλαίων και ουδέν πλέον. Δύναται δε η κοινωνία, όταν κατέχη τα κεφάλαια να αναπληρώση και αντικαταστήση αυτόν χωρίς να έχη την πλεονεξίαν και την απανθρωπίαν του κεφαλαιούχου.

Εννοεί τώρα ο χωρικός και ο εργάτης, ότι κεφάλαια δεν είνε το χρήμα, αλλά εκείνα τα οποία αποκτώμεν δι’ αυτού. Το χρήμα είνε εν μέσον συναλλαγής, σκιά του κεφαλαίου και ουχι κεφάλαιον. Ο φτωχόκοσμος εννοεί, ότι χωρίς το χρήμα δύναται να ζήση η ανθρωπότης, χωρίς όμως τον εργάτην, με ούλα τα εκατομμύρια του κόσμου, δεν δύναται να ζήση ούτε μία ώρα. Σήμερον εννοεί, ότι τα κεφάλαια τα πραγματικά είνε η ζωή, αι μηχαναί, τα μεταλλεία, τα βιβλία, τα εργαλεία, δηλαδή παν ό,τι έκαμεν η φύσις και ο άνθρωπος προς χρήσιν του.

Σαν το καλό λαγωνικό παίρνει μυρουδιά ο Λαός σήμερον, ότι εν Ευρώπη και Αμερική γίνεται μια εργασία μεγάλη των εκατομμυρίων των εργατών και των φίλων αυτών, ίνα τα κεφάλαια γίνουν, από ατομικά, από ιδιόκτητα, κοινωνικά, δηλαδή σοσιαλιστικά, κομμουνιστικά, κολλεκτιβιστικά, ούλες αυτές οι λέξεις σημαίνουν ένα και το αυτό πράγμα, ότι τα κεφάλαια θα ανήκουν εις ούλο τον κόσμο. Καθένας δηλαδή θα δύναται να χρησιμοποιήση την γην, τας μηχανάς κ.τ.λ. χωρίς να πληρώση ούτε φόρους εις το Κράτος, ούτε τόκους εις κεφαλαιούχους, ούτε να πάη να συμβασθή εις κανένα νοικοκύρη ως μισθωτός, ούτε να γυρέψη από εδώ και από εκεί να εύρη δουλειά εις κανέν εργοστάσιο.

Καταλαβαίνει πολύ καλά, ότι ούλαις αυταίς της δουλειές θα τις κάμη μόνος του και δεν θα τις περιμένη ούτε από αρχηγούς ούτε από το Κράτος, διότι αρκετά τους εδοκίμασε και αυτούς και αυτό, και αισθάνεται, πως πολύ ακριβά του κόστισαν. Όταν ακούη δια σοσιαλισμό ο χωρικός και ο εργάτης αισθάνεται, ότι θα εργάζεται σαν αδελφός με τους άλλους ανθρώπους εις τους αγρούς και εις τα εργοστάσια χωρίς να έχη άλλον τσεκούρι του κεφαλιού του και χωρίς να είνε μίζερος, να ξεσυνερίζεται αν άλλος εργασθή δύο ώρες ή άλλος δύο και μισή.

Όταν τα ακούη αυτά τα θεωρεί παλαβομάραις και δεν ανέχεται να του ομιλή περί Κράτους ή εξουσίας, η οποία θα τον επιτηρή και θα τον διευθύνη. Εννοεί, όταν πεινάη οφείλει να πάη να εργασθεί χωρίς να έχη κανέναν πάνω από το κεφάλι του. Πολύ καλά εννοεί, ότι ο κόσμος θα αποτελεί συνεταιρισμούς, συντεχνίας μεγάλας με αλληλοβοήθειαν και ελευθερίαν και ευτυχίαν. Καταλαβαίνει ότι οι εύποροι είναι παράσιτα, κηφήνες και δεν θα υπάρχουν στη μέλλουσαν κοινωνίαν. Και θεωρεί γελοίον εκείνον που του λέγει ότι θα πάρη στο χέρι του μια οκά σιτάρι για να πάη στον έμπορο να πάρη άλλο πράγμα που του χρειάζεται.

Καταλαβαίνει, ότι ζωή δεν θα πει σκλαβιά αλλά καλοπέρασις, συναναστροφή, μάθησις κ.τ.λ. και πείθεται τώρα με της μηχαναίς που η εργασία γίνεται τόσο εύκολα, ότι θέλωμεν και δεν θέλωμεν να γίνουμεν σοσιαλισταί, δηλαδή συγκύριοι των κεφαλαίων, διότι αι μηχαναί δεν δουλεύουν με ολίγους ανθρώπους, αλλά με πολλούς, και επειδή οι εργάται βλέπουν πως αυτοί κατασκευάζουν τα πάντα και ότι αι μηχαναί είνε έργον των χειρών των δεν θα αφήσουν άλλους να μένουν κύριοι αυτών. Και έτσι το βλέπουν πολύ φυσικό να εργάζωνται όλοι και να ευτυχούν όλοι και να αισθάνονται, ότι εγγίζει η μεγάλη αυτή μέρα, διότι σήμερα η πρόοδος με τη συγκοινωνία των σιδηροδρόμων, των τηλεγράφων, με τας εφημερίδας και τα βιβλία γίνεται πολύ γρήγορα και αν άλλοτε ήθελε αιώνας σήμερα χρειάζεται ολίγα έτη...

Ο Δ. Αρνέλλος σε άρθρο του με τίτλο «Τάσεις και έξεις», Νέον Φως, Νο 8, 22 Νοεμβρίου 1898, αναφέρει ανάμεσα στα άλλα, προσπαθώντας να συνοψίσει τον αναρχισμό:

Το νέον πνεύμα είνε, οικονομικώς μεν: Σοσιαλισμός των κεφαλαίων και κοινωνική ισότης, πολιτικώς δε: Αναρχία, δηλαδή κοινωνική οργάνωσις άνευ προσώπων, αντιπροσωπευόντων την κοινωνίαν εν τη εξασκήσει της κοινωνικής εξουσίας», κάτι που επανέλαβε σε ένα άλλο άρθρο του με τίτλο "Το ανθρώπινο νεφέλωμα", 11 όπου γράφει ότι ο ερχομός της νέας κοινωνίας "θα συνδυάζεται τελείως μετά της Αλληλεγγύης" και την ταύτιση του νεωτέρου σοσιαλισμού υπό την αναρχικήν αυτού μορφήν" με τους «οικονομικούς και ηθικούς πόθους της Ανθρωπότητος.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Την παρελθούσαν εβδομάδα εγένοντο δυο ανθρωποκτονίαι εις την περιφέρειαν του Πύργου και αι δυο μεταξύ πτωχών ανθρώπων. Τις η αιτία η ωθήσασα τους φονείς εις την διάπραξιν αποτροπαίου εγκλήματος; Οικονομικαί διαφοραί; Ουχί· διότι εάν αι οικονομικαί διαφοραί υπήρχον αι μόναι αιτίαι των εγκλημάτων, ταύτα θα ήσαν απειράριθμα ουχί εναντίον πτωχών αλλ' εναντίον πλουσίων. Καθ' ων έχουν δικαίας αφορμάς οι πτωχοί.

Τις λοιπόν είνε η αιτία; Αιτία είνε η αμάθεια και αι κοινωνικαί προλήψεις. Τις πάλιν η αιτία τούτων; Η παρούσα τερατώδης οργάνωσις της κοινωνίας ήτις επιτρέπει εις τους ολίγους ν' αφαιρώσι τα μέσα και τον χρόνον της μορφώσεως εις τους πολλούς, και ήτις αποκοιμίζει την κοινήν συνείδησιν δια της αναθέσεως εις επαγγελματίας της απονομής της δικαιοσύνης και της ηθικής μορφώσεως των ατόμων.

Εάν δεν υπήρχον τα δικαστήρια, οι δήμιοι, και αι φυλακαί και εάν εβασίλευεν η αναρχία, πάντα τα μέλη μιας κοινωνίας θα ενδιαφέροντο τα μέγιστα δια την ηθικήν μόρφωσιν των άλλων μελών και δια την υλικήν ευημερίαν των, διότι εάν μέλος τι έπασχεν ηθικώς ή υλικώς θα ησθάνοντο αμέσως τα άλλα τον αντίκτυπον και θα εφρόντιζον αμέσως περί της θεραπείας του, απαράλλακτα ως συμβαίνει εις το ανθρώπινον σώμα, εν ω και ο ελάχιστος ενός μέλους πόνος γίνεται αισθητός εις πάντα τα μέλη, και πάντα ομού φροντίζουν κατά τας δυνάμεις των περί της θεραπείας αυτού.

Αλλ' η σημερινή κοινωνία παριστά ουχί ενόργανον και ένζωνον σώμα, αλλά νεκρόν εν πλήρει αποσυνθέσει, εν ω έκαστον μέλος ή μάλλον άτομον ακολουθεί ίδιον τρόπον ενεργείας, ουδόλως αισθανόμενον τον οργανικόν της Αλληλεγγύης νόμον.

Ας μας είπωσι νυν οι συντηρητικοί, ή μάλλον οι οπισθοδρομικοί, διατί η στασιμότης είνε άγνωστος εν τη φύσει, όπου υπάρχει η κοινώς νοουμένη αναρχία; Εν τη σημερινή κοινωνία ή εν τη αναρχική κοινωνία;

Τις θα πιστεύση ότι παρομοίους συλλογισμούς έκαμεν εις κύκλον εργατών εις εργάτης, ο τέκτων Δημ. Μπαντούνας;»

(Νέον Φως, 8 Νοεμβρίου 1898, Αριθμ. 6, σελ. 2).

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Έκδοσις Κοινωνιολογικών Βιβλίων

Προτιθέμενος, ίνα ασχοληθώ ειδικώς εις την μεταγλώττισιν φυλλαδίων και συγγραφών σοσιαλιστικών τε και αναρχικών, ηρξάμην εκ της ομιλίας του Πέτρου Κροπότκιν, βαθέος κριτικού και άκρως φιλελευθέρου φιλοσόφου.

Η ομιλία αυτή φέρει τον τίτλον “Η αναρχία, η φιλοσοφία και το ιδεώδες αυτής”. Εν εγχειρίδιον εκ τεσσάρων τυπογραφικών φύλλων σχήματος 16^{ου}, αντί μιας δραχμής.

Ο συγγραφεύς είναι ο Πέτρος Κροπότκιν, Ρώσος Πρίγκηψ, εγκαταλείψας τα Ανάκτορα του Τσάρου, ίνα αγωνισθή υπέρ των Λαών, υπέρ των αποκλήρων, εις ουδέν λογιζόμενος την μακράν ειρκτήν, ην υπέστη, την εξορίαν, και το μαρτύριον, όπερ υφίσταται ο άνθρωπος της ιδέας. Προ του Π. Κροπότκιν άνδρες, όπερ ο Ρεκλούς, αποκαλούνται, διό το ένθερμον και επίμονον εν τη υπέρ της ανθρωπότητος δράσει των.

Ποιούμενος έκκλησιν εις πάντας τους θιασώτας των ιδεών τούτων, τους εραστάς της Νέας Γνώσεως και τους υπερμάχους της ελευθερίας και της δικαιοσύνης, έχω δι’ ελπίδος ότι έκαστος θέλει προθυμοποιηθή και σπεύση, ίνα μοι στείλη το αντίτιμον τινών σωμάτων δι’ αυτόν και δι’ άλλους, όπως δυνηθώ να επαρκέσω εις το έργον, ου επιχειρώ την εκτέλεσιν.

Εν Πύργω 4 Νοεμβρίου 1898

Δημήτριος Αρνέλλος.

(Νέον Φως, 8 Νοεμβρίου 1898, Αριθμ. 6, σελ. 4).

ΕΤΕΡΑ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΕΡΓΑΤΟΥ

Κυρ Α.

Ανέγγων εις την εφημερίδα το “Νέον Φως” και είδον να υποστηρίζης όσα κατά το παρελθόν έτος ο κ. Δρακούλης έγγραφεν εν τω “Άστει” όσον αφορά τα περι βασιλείας και ψέγεις τον “Θαμ” ο οποίος τα ήλεγξεν εν τοις “Καιροίς” κατά την ιδέαν του σοσιαλισμού· μάθε ότι ο σοσιαλισμός είναι υψίστη ιδέα ην υμείς εστρεβλώσατε δια των οικονομιών σας όπως έκαμε και ο κλήρος εις την Ιδέαν του Ιησού και εγεννήθησαν οι παπάδες και οι δεσποτάδες, ήγουν οι τύραννοι του καταδυναστευόμενου λαού. Λέγεις περί δρακοντείου νόμου κατά του τύπου· αλλά οιαδήποτε και εάν γράφη ούτος, έστω και ψευδή, θα συζητηθούν και θ’ αποδειχθή η αλήθεια· εάν όμως περιορισθή καθ’ ω υμείς φρονείτε, θα επιφέρη μέγαν φραγμόν εις την πρόοδον.

Η ιδέα σας δε ότι η απόλυτος μοναρχία δεν προσβάλλει τα εργατικά συμφέροντα είναι ουτοπία· τούτο δε αποδεικνύει ότι ουδέποτε υπήρξατε εργάτης υβριζόμενος και ωθούμενος παρά των οργάνων της εξουσίας άνευ ουδεμίας αιτίας αλλά χάριν παλληκαρισμού και επιδειξεως. Μάθε από εμέ τον εργάτην ότι σοσιαλισμός είναι ελευθερία και αλληλεγγύη άνευ διακρίσεως προσώπων, και όχι καθώς σεις νομίζετε και ευρίσκετε δίκαιον όλα τα παράσιτα τα αποτελούντα το λεγόμενον κράτος των εργατών να τρέφονται παρά του εργάτου και να λαμβάνουσι τιμάς και πρωτοκαθεδρίας. Ημείς δε οι πραγματικοί σοσιαλισταί, ή αναρχικοί θέλομεν να εργαζόμεθα όλοι, δηλαδή έκαστος να εργάζεται κατά τας δυνάμεις του και ν’ απολαμβάνη όσο έχει ανάγκην.

Π. Δ. Μαχαιράς

Λεπτουργός

(Νέον Φως, 8 Νοεμβρίου 1898, Αριθμ. 6, σελ. 3)

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ

Συνδρομηταί του “Νέου Φωτός” εγγράφονται εν Αθήναις παρά τω Ν. Δούμα οδός Μιλτιάδου αριθμ.. 6. Εν Πάτραις παρά τω κ. Αριστείδη Αγαλλοπούλω και Ευαγγέλω Ευαγγελίω και εν Βόλω παρά τω κ. Δ. Καλαντζοπούλω. Παρά τοις αυτοίς ανταποκριταίς καταβάλλονται και αι συνδρομαί. Όσοι εκ των κ. συνδρομητών μας ευαρεστούνται να αναλάβωσι τον κόπον να μας αντιπροσωπεύσωσι εν τη πόλει εν η οικούσι παρακαλούνται να μας το γνωρίσωσιν εν καιρώ.

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ

Εν τω γραφείω μας τα εξής φυλλάδια: “Η χειραφέτησις της γυναικός και η εγκληματικότητα”, λεπ. 10

“Η απόλυτος ελευθερία του ατόμου”, λεπ. 10

“Πείνα και εξουσία”, λεπ. 10

“Ο γάμος εν τη κοινωνία του μέλλοντος”, λεπ. 10

“Τι θέλουν οι αναρχικοί”, λεπ. 10

Σώματα της “Επί τα Πρόσω” (1896-1897), δραχ. 3

ΑΝΑΡΧΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Υπό τον τίτλον τούτον εκδίδονται εν Πάτραις μηνιαίως αναρχικά συγγράμματα εν φυλλαδίοις προς 32 λεπτά έκαστον.

Ετήσια προπληρωτέα συνδρομή δραχ. 4.

Οι επιθυμούντες να εγγραφώσι συνδρομηταί ας απευθυνθώσι προς τον κ. Ιω. Μαγκανάραν εις Πάτρας. Παρ’ αυτώ πωλούνται και τα εν τω ανωτέρω καταλόγω δεκάλεπτα βιβλιάρια.

(Νέον Φως, 15 Νοεμβρίου 1898, Αριθμ. 7, σελ. 4).

ΒΙΒΛΙΑΡΙΑ

Πωλούνται εις το γραφείον μας τα εξής βιβλιάρια

Η απόλυτος του ατόμου ελευθερία, λεπ. 10

Ο γάμος εν τη κοινωνία του μέλλοντος, λεπ. 10

Πείνα κ’ εξουσία (εκ της στεναζούσης Ανθρωπότητας), λεπ. 10

Η χειραφέτησις της γυναικός και η εγκληματικότητα, λεπ. 10

Τεύχη εφημερίδος «Επί τα Πρόσω» α εξαμηνίας (εξαντλήθησαν), δραχ. 3

Τεύχη εφημερίδος «Επί τα Πρόσω» β εξαμηνίας, δραχ. 1

Τα βιβλιάρια ταύτα πωλούνται και εις τα γραφεία του περιοδικού “Αναρχική βιβλιοθήκη” εν Πάτραις.

(Νέον Φώς, Πύργος, 31 Ιανουαρίου 1899, Αριθ. 17).

Επίσης, στο τεύχος 17 (31 Ιανουαρίου 1899) δημοσιεύτηκε η ακόλουθη επιστολή εναντίον των εκλογών από ομάδα αναρχικών της Πάτρας:

ΑΡΝΗΣΙΨΗΦΟΙ

Δημοσιεύομεν κατωτέρω επιστολήν ην ελάβομεν εκ Πατρών, εκ της οποίας καταδεικνύεται ότι και εν Ελλάδι υπάρχει μερίς ανθρώπων θεωρούσα την εκλογήν κοινοβουλευτικών αντιπροσώπων ως όλως αντίθετον και αντικειμένην προς την φυσικήν και αληθή ελευθερίαν των κοινωνικών ατόμων.

Ιδού αύτη:

“Αγαπητέ σύντροφε!

Η αρχή, η εξουσία, είναι άρνησις της απολύτου ελευθερίας των κοινωνικών ατόμων.

Η κοινοβουλευτική αντιπροσωπεία είναι μία αρχή, μία εξουσία, νομοθετική εξουσία.

Επομένως η εκλογή κοινοβουλευτικών αντιπροσώπων είναι άρνησις της ελευθερίας των ατόμων.

Όθεν, επειδή οι κάτωθι υπογεγραμμένοι έχομεν γνώσιν βαθείαν της ελευθερίας μας ως ατόμων.

Επειδή έχομεν γνώσιν βαθείαν ότι είμεθα άνθρωποι, δηλαδή λογικά όντα.

Επειδή έχομεν γνώσιν βαθείαν ότι ελευθερία του ατόμου εστί αυτοδιοίκησις.

Επειδή γνωρίζομεν τί στοιχίζει να απωλέση τις την ελευθερίαν του.

Και επειδή η εκλογή κοινοβουλευτικών αντιπροσώπων αντίκειται εις την αξιοπρέπειάν μας ως λογικών όντων, εις την ελευθερίαν μας, εις την αυτοδιοίκησιν του ατόμου.

Δια ταύτα δηλούμεν δια του “Νέου Φωτός” ότι εις τας μελλούσας βουλευτικές εκλογάς θέλομεν απόσχει της ψηφοφορίας.

Οι σύντροφοί σου εις τον υπέρ της απολύτου ελευθερίας αγώνα.

Στέλιος Βέρρας ράπτης, Αγγελής Σακκέτος εργολάβος, Αριστ. Αγαλλόπουλος ράπτης, Κωνστ. Κωστόπουλος πιλοποιός, Νικόλαος Λιόπετας ξυλουργός, Σπυρίδων Λυναράς ξενοδόχος, Κωνστ. Σταυρόπουλος, Ιωάν. Γιαννόπουλος ξυλουργός, Δημ. Θ. Καραμπιλίας ράπτης, Ιωάν. Μιλτ. Μαγκανάρας δημοσιογράφος και τυπογράφος.

Στις 7 Φεβρουαρίου 1899, ο Αναρχικός Όμιλος Πύργου οργάνωσε αντiekλογική διαδήλωση στην πόλη του Πύργου και υποδέχθηκε τα αποτελέσματα των τότε εκλογών με μαύρες σημαίες και γιουχαΐσματα. Γράφει το Νέον Φως στο 19^ο τεύχος του:

Οι εν Πύργω σύντροφοι ανήρτησαν εις διάφορα κέντρα μελαίνας σημαίας όπως εκδηλώσωσι το εαυτών πένθος δια την αυτοκτονίαν του λαού κατά την ημέραν των εκλογών, τινές δε έθεσαν και πένθος επί των βραχιόνων αυτών. Εις τας σημαίας είχαν γραφή ερυθροίς γράμμασι τα εξής: «Άφετε αυτοίς' ου γαρ οίδασι τι ποιούσι. Η αλήθεια ελευθερώσει ημάς.

Ο Αναρχικός Όμιλος Πύργου πίστευε στην αναγκαιότητα της άμεσης επαναστατικής δράσης για την ανατροπή του κράτους. Δεν πίστευε στην πάλη για μεταρρυθμίσεις και αρνιόταν επίμονα τον πολιτικό αγώνα και τις επιλογές ανάμεσα σε κόμματα και πολιτικά συστήματα. Στο τεύχος 17 (31 Ιανουαρίου 1899), στο κύριο άρθρο υποστηρίχθηκε ανάμεσα στα άλλα:

Όχι δεν ψηφίζομεν. Η Βουλή δεν είναι δι' ημάς, ούτε οι νόμοι, ούτε τα συντάγματα, ούτε οι στρατοί, ούτε αι αστυνομίαι, ούτε η χωροφυλακή, ούτε τίποτε εξ όσων αποτελούν το παρόν τυραννικόν καθεστώς, αλλ' δι' εκείνους που μας κλέπτουν, μας τυραννούν, μας ποτίζουν καθημερινώς δηλητήριον...

Ένα ακόμα άρθρο του Βασίλη Θεοδωρίδη, με τίτλο «Ερρέτω απειράκις ο πολιτισμός», στο τεύχος 20 (7 Μαρτίου 1988):

Κάτω ο πολιτισμός! Κραυγάζουν οι φυσιοκράται δια του στόματος του Ερρίκου Ζισλύ, και η κραυγή των αντηχεί ηδέως εις τα ώτα μου και η κεφαλή μου κάτω νεύει σιωπηρώς επιδοκιμάζουσα του πολιτισμού την καταδίκην! Πώς! Κάτω ο πολιτισμός; Κάτω τόσοι αγώνες της ανθρωπότητας, τόσοι κατακτήσεις, τόσο προόδος;

Πώς! Να επανέλθη πάλιν ο άνθρωπος εις τα δάση, να κατοικήση πάλιν εις τα σπήλαια, ν' αποβάλη το ένδυμα και να τρέφεται δια των αγρίων καρπών της φύσεως;

Πώς! Ο άνθρωπος ο κύριος της φύσεως, να εγκαταλείψη τον θρόνον του, ον δια τόσων θυσιών εδραίωσε και ν' αυτομολήση εις τον εχθρόν ανομολογών την αδυναμίαν του να καρπωθή τόσων αιώνων μόχθους του;

Πώς! Δεν είναι τούτο παραφροσύνη; Και ετόλμησε να προφέρη τοιαύτην βλασφημίαν ανήρ ζων εν τω κέντρω του πολιτισμού, και δυνάμενος να εκτιμήση όλον το μεγαλείον της δυνάμεώς του; Ναι, απαντώμεν. Κάτω ο πολιτισμός! Κάτω δηλαδή η υποκρισία, η εκμετάλλευσις του ανθρώπου παρά του ανθρώπου, η τυραννία του ανθρώπου παρά του ανθρώπου, κάτω η τερατώδης αυτή κατάστασις καθ' ην χιλιάδες ανθρώπων καθ' εκάστην αποθνήσκουσιν εξ αστίας και του ψύχους, καθ' ον χρόνον οι παραγωγείς του άρτου, των υφασμάτων και των λοιπών χρειωδών του βίου λιμώττουσιν ακριβώς ένεκεν της πληθώρας της παραγωγής, και της συσσωρεύσεως τούτων εν υπεραφθονία, εις τας αγοράς της καταναλώσεως.

Ενί λόγω κάτω η βάσανος του Ταντάλου και ...Ζήτω η Φύσις! Ναι! Εάν πρόκηται να εξακολουθήση η αισχρά και κακούργος αύτη τάξις των πραγμάτων της τυραννίας, του ψεύδους, της πορνείας, του αλκοολισμού, της φθίσεως, της συφιλίδος, του εκνευρισμού, της παρανοίας, των φόνων, των στάσεων, των επαναστάσεων, των πολέμων, του ελεεινού αυτού τέλος και αιωνίου αλληλοφαγώματος και αλληλοεξευτελισμού, και είναι ανέφικτος η βασιλεία της αναρχικής αλληλεγγύης, ας υπάγη μυριάκις ες κόρακας ο πολιτισμός! Δεν θέλομεν ούτε σιδηροδρόμους, ούτε τηλεγράφους, ούτε τηλεφωνα, ούτε φωνόγραφα, ούτε ανάκτορα, ούτε τάπητας, ούτε ολοσηρικά, ούτε εριούχα, ούτε υποδήματα, ούτε χρυσόν, ούτε άργυρον, ούτε χάλυβα, ούτε τίποτε, τίποτε τεχνητόν! Αλλά τα πάντα είναι φυσικά. Ναι! Ας επανέλθωμεν εις την φύσιν!

Ας επανέλθωμεν εις την πτωχήν μητέρα μας φύσιν! Παρ' αυτή βεβαίως δεν θα εύρωμεν ούτε ασιατικήν, ούτε ευρωπαϊκήν κουζίαν, δεν θα τύχωμεν δουλικής υπηρεσίας, δεν θα ενδυθώμεν μαλακά ιμάτια και τρίζοντας στολισμούς, δεν θα ηδύνωμεν τον ουρανίσκον μας με αρωματώδη σίκερα, και δεν θα ατονήσωμεν εις την χλιαράν της παστάδος ηδυπάθειαν.

Αλλά θα εύρωμεν την λιτήν, την υγιεινήν και την φύση δεν θα διατρέχωμεν τας εκτάσεις δια των ατμηρών αμαξοστοιχιών, και τους ωκεανούς δια των κολοσσιαίων ατμοπλοίων, δεν θα τρέφωμεν παχείας και πλαδαράς σάρκας, δεν θα καυχώμεθα γελοίως ότι η γυνή, το έτερον εγώ μας, είναι σύζυγός μας, δηλαδή δούλη μας, κτήμα μας, δεν θα συντηρώμεν προγάστορας αιδεσιμοτάτους, πανιερωτάτους, αγιωτάτους και παναγιωτάτους, αλλά θα είμεθα ελαφροί ως δορκάδες, ρωμαλέοι ως ταύροι, γενναίοι και υπερήφανοι ως λέοντες, ελεύθεροι ως αετοί, προ πάντων ελεύθεροι, ελεύθεροι!

Α! ναι. Κάτω η τυραννική αυτή κοινωνία των προλήψεων, των δεισιδαιμονιών, των πιέσεων, των ανεκπλήρωτων πόθων, του αώρου γήρατος, του μαρασμού, των στεναγμών και των θρήνων, και ζήτω η ελευθερία της φύσεως!

Εν αυτή δυνατόν να καλυφθή τις υπό των χιόνων και ν' αποψυγή, αλλά δεν θ' αποθνήσκη εις το πεζοδρόμιον υπό τα παράθυρα των ανακτόρων οργιαζόντων κηφήνων. Δυνατόν να πέση εκ βράχου τινος και να θραύση τον πόδα του ή τας χείρας του και να μην υπάρχει ο χειρουργός ίνα περιδέσῃ το τραύμα του και τον θεραπεύσῃ. Αλλά δεν θα υφίσταται τους πόνους του γνωρίζων ότι εκεί που πλησίον υπάρχει νοσοκομείον, ου αι θύραι είνε κλεισταί ασπλάγχχνως δι' αυτόν. Δυνατόν να αποθάνῃ ἔστω και εκ της πείνης, ὅπερ απαράδεκτον, αλλά δεν θ' αποθάνῃ ἔξωθεν εστιατορίων υφιστάμενος την βάσανον της ευωδίας των φαγητῶν και των κρότων, ον ποιούσι επί τω παροψίδωνι τρώγοντες αστοί. Ναι. Προκειμένου να εξακολουθήσῃ η μυσσάρα αυτή κατάστασις, ερρέτω απειράκις ο πολιτισμός και Ζήτω η Φύσις!

Βλέπουμε ξεκάθαρα ότι ο Βασίλης Θεοδωρίδης δεν αποκρύπτει τις χριστιανικές του τάσεις. 12

Ένα ακόμα μικρό κείμενο του Πάνου Μαχαιρά:

ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΤΗΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΗΣ

Ο εκμεταλλευτής, εκείνος δηλαδή ὅστις ἔχει το χρήμα και τα κτήματα και εκμεταλλεύεται την εργασίαν των οφειλετῶν του, των νοικατόρων του, των σέμπρων του και εν γένει των εργατῶν, χωρὶς αὐτός προσωπικῶς να παράγῃ τίποτε, ἔχει την αναισχυντίαν να καυχάται και να υπερηφανεύηται διότι ἔχει ὅλα εν αφθονία ὅσα δύνανται να ικανοποιήσουν τους πόθους του, να περιφρονῇ δε τον εργάτην και να τον αποκαλή κτήνος, πλεμπέγια, και δούλον.

Σκέπτεται δε οὕτω και φέρεται, διότι θεωρεῖ την εργασίαν των χειρῶν ως μη αρμόζουσαν εις την ευγενείαν του, ἀλλ' εις τα κτήνη, εις τον ὄχλον!

Ο εργάτης ἀφ' ἐτέρου καυχάται και υπερηφανεύεται ὅτι ὄχι μόνον δεν ζῆ δαπάναις των ἄλλων, ἀλλ' ὅτι δια της εργασίας του συντηρεῖ και τους αδυνάτους, διότι ξέρει ὅτι και αὐτός υπήρξεν αδύνατος και ἴσως υπάρξῃ τοιοῦτος.

Ποίος εκ των δύο καυχάται δικαίως; Αναμφιβόλως ο εργάτης.

Πόθεν εγεννήθη εις τον εκμεταλλευτήν ο παραλογισμός αὐτός να θεωρῇ την ατιμίαν τιμῆν και την τιμῆν ατιμίαν; Εκ της κακῆς αντιλήψεως των πραγμάτων υπό του συνόλου της κοινωνίας, ἔνεκα της επικρατούσης ἀγνοίας περί του τρόπου της αποκτήσεως του πλούτου. Εάν η συνείδησις της κοινωνίας ἀπεδοκίμαζε και ἐστιγμάτιζε την εκμετάλλευσιν, οι εκμεταλλευταί ὄχι μόνον δεν θα ἐκαυχῶντο ἐπὶ πλούτῳ, δηλαδή ἐπὶ κλοπῇ, ἀλλ' οὔτε θα ἐπλούτουσαν δαπάναις των ὁμοίων των εργατῶν.

Π. Δ. Μαχαιράς.

(Νέον Φως, 7 Μαρτίου 1899, Αριθμ. 20, σελ. 3).

Μια ανταπόκριση του Δημήτρη Φωτόπουλου, από την Κρήτη, σε ύφος διηγήματος, στο τεύχος 23 (4 Απριλίου 1899):

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΚΡΗΤΗΣ

Ηράκλειον τη 15 Μαρτίου 1899

Β'

Τι πρώτον και τι ὕστατον να σας γράψω περί της ενταύθα καταστάσεως; Εδῶ εὐρίσκονται χιλιάδες ἀστεγοί, γυμνοί, πεινῶντες και τρέμοντες εκ του ψύχους. Οι κάτοικοι των πέριξ χωρίων μένουσιν ὅλοι ενταύθα, προπάντων δε οι Οθωμανοί, οίτινες είνε κλεισμένοι εις τα στενά και σκοτεινά δωμάτια ενός μεγάλου οικοδομήματος, υπό την στέγην του οποιου ἄλλοτε ἔμενον συντάγματα στρατιωτῶν και στεροῦνται των πάντων.

Είδον μια μικρούλα ἕως οκτῶ ετῶν ντυμένη με μαύρα κουρέλια, κάτισχη, κατακίτρινη, ξυπόλητη και σύρουσαν με το ἕνα χεράκι της διετές κοράσιον εις την αὐτὴν ἀθλίαν κατάστασιν, και με το ἄλλο ἐκράτει εις την ἀγκαλιά της ἕνα ἀγγελουδάκι μηνῶν μόλις τινῶν, ὅπισθὲν της δε ἐσύρετο κλαίον, τρίτον κοράσιον εις πολὺ, πολὺ χειροτέραν κατάστασιν!

Την μικρούλαν αὐτὴν με τα τρία της ἀδελφάκια τα ἀφησαν ὀρφανὰ ἀπὸ πατέρα μεν η μάχαιρα και το πυρ των Τούρκων, ἀπὸ μητέρα δε ο τυφλὸς θάνατος. Ὅταν το σύμπλεγμα τοῦτο της ἀπελπισίας διήλθε δι' ενός της πόλεως κέντρου οι ἔξω καθήμενοι και ροφῶντες τον καφέ των και καπνίζοντες τον ναργιλέν των ἠδονικῶς προ του ἐλεεινοῦ και συγκινητικοῦ αὐτοῦ θεάματος οὐδόλως ἐταράχθησαν! Ἐνός μόνο η καρδιά συνεκινήθη, ενός μόνον τα μάτια ἐβούρκωσαν και ἔδωκεν εις τα μικρὰ

εγκαταλελειμμένα εν κερμάτιον μετάλλου. Ο εις αυτός ήτο εις πτωχός κι αυτός, εις οικογενειάρχης και ξένος από την Σμύρνην.

Οι δε άλλοι με τα χρυσά των ωρολόγια, με τα χειρόκτιά των και με τα ημίψηλά των... έμειναν αδιάφοροι! Αλλοίμονον! είπε ο πτωχός και ευαίσθητος Σμυρναίος, τοιαύτη τύχη επιφυλάσσεται κι εις τα πτωχά μικρά μου, εάν αύριον πέσω υπέρ ελευθερίας μαχόμενος; Έτσι τα παιδιά μου θα γυρίζουν εις τους δρόμους έρημα; Ναι! τοιαύτη τύχη θα επιφυλάσσηται εις τα τέκνα των μαχομένων εν όσω δεν μάχονται υπέρ της απολύτου ελευθερίας, εν όσω κάμνουν διακρίσεις και δεν βρουν μπροστά, πάντα τύραννον, είτε χριστιανός είναι ούτος, είτε Έλλην, είτε Τούρκος, είτε Γάλλος, είτε Ρώσος, είτε Άγγλος, είτε Ινδός. Εν όσω λιποψυχούν και μένουν στην μέση του δρόμου σταματώντες προ της αφηρημένης ιδέας της Πατρίδος ή του Θρησκειώματος. Ποίαν διαφοράν έχουν τα παχύδερμα ταύτα κτήνη, τα καλούμενα Έλληνες και χριστιανοί από τους Βεγγαζίους; Πρέπει να σταματά την ασπάθην του επαναστάτου το πρόσχημα της Θρησκείας και της Πατρίδας; Όχι! οι μέλλοντες επαναστάται δεν πρέπει να είμεθα επαναστάται πατριώται, επαναστάται θρησκόληπτοι, αλλ' επαναστάται κοινωνικοί, επαναστάται διεθνείς. Δεν πρέπει να γνωρίζωμεν εχθρούς ή τους οικονομικούς και εξουσιαστικούς τυράννους μας, οιασδήποτε εθνικότητας, οιασδήποτε θρησκείας.

Αρκετά ηγωνισθήμεν δια παντιέρες και σύμβολα. Είναι καιρός να αγωνισθώμεν και δια την πολιτικήν, οικονομικήν και κοινωνικήν ημών εν γένει ελευθερίαν.

Επίσης, οι αναρχικοί του Πύργου γιόρτασαν την 1^η Μάη του 1899 όπως γράφει το Νέον Φως:

Η πρώτη Μαΐου είναι εορτή των ανθέων, είναι εορτή της φύσεως, του οργανισμού και της γονιμότητας αυτής, εορτή της ζωής, της πρώτης εμφανίσεως ίσης του ανθρώπου επί της Γης... Την ημέραν της πρώτης Μαΐου οι εργάται όλων των πεπολιτισμένων εθνών παραδέχθησαν ως την καταλληλοτέραν ημέραν προς διαδήλωσιν του δικαιώματος αυτών προς την ζωήν· την ημέραν αυτήν και οι εν Πύργω σοσιαλισταί από του παρελθόντος Σαββάτου ενεκαινίασαν ως εορτήν των και όλοι όσοι δεν εκωλύοντο ισχυρώς υπό των έργων των, δηλαδή υπό των κυρίων των ή των εκμεταλλευτών των, επορεύθησαν άλλοι πεζοί και άλλοι σιδηροδρομικώς εις το χωρίον "Άγιος Ιωάννης" και εώρτασαν την πρώτην Μαΐου διαμείναντες εκεί όλην την ημέραν... 13

Τον Ιούνιο του 1899, όμως, διακόπηκε η έκδοση της εφημερίδας. Οι λόγοι για τη διακοπή αυτή ήταν, μάλλον, η δολοφονία του Δημήτρη Μπαντούνα, το κύκλωμα των ληστών που ανακαλύφθηκε την ίδια εποχή στην Πάτρα, και η κρατική καταστολή που ήρθε ως επακόλουθο. Η αναρχική δραστηριότητα στον Πύργο και στην Ηλεία είχε άμεση σχέση με εκείνη στην Πάτρα και την Αχαΐα. Το Νέον Φως αποτελεί τη συνέχεια της εκδοτικής και άλλης δράσης της εφημερίδας *Επί τα Πρόσω* όταν διακόπηκε η κυκλοφορία της, με διαφορά, βέβαια, στον πολιτικό προσανατολισμό, μια και η *Επί τα Πρόσω* ήταν μάλλον αναρχοκομμουνιστική, ενώ το *Νέον Φως* πολυσυλλεκτική, αλλά εναντίον της ατομικής τρομοκρατίας.

Το 1900 η Αναρχική Διεθνής προσκάλεσε τον Αναρχικό Όμιλο Πύργου να συμμετάσχει στο Διεθνές Συνέδριο του Παρισιού. Αλλά ο Όμιλος είχε τόσες πολλές οικονομικές δυσκολίες και στην ουσία δεν υπήρχε καν, ωστόσο κάποια μέλη του κατόρθωσαν να στείλουν την παρακάτω επιστολή προς τους συμμετέχοντες, που καταχωρήθηκε στα πρακτικά, τα οποία εκδόθηκαν σε βιβλίο τον επόμενο χρόνο στο Μπουένος Άιρες:

Σύντροφοι. Από τις όχθες του Αλφειού, από τη Άλιδα, από την ιστορική Ολυμπία, από αυτό το διεθνές κέντρο της αρχαιότητας για τους αγώνες του σώματος και του πνεύματος, όλοι μας χαιρετίζουμε την ιδέα του Συνεδρίου.

Εξ αιτίας της οικονομικής κρίσης που επικρατεί στην περιοχή μας δεν μπορούμε να στείλουμε κάποιον σύντροφο στο Συνέδριο και περιοριζόμαστε στην αποστολή του υπομνήματος.

Εδώ ο αναρχισμός εμφανίστηκε κιάλας το 1892. Η προπαγάνδιση των ιδεών μας έλαβε μεγάλες διαστάσεις, παρά το βραχύ διάστημα της ύπαρξής του. Αν μάλιστα δεν είχαμε να αντιμετωπίσουμε το ζήτημα της θρησκείας, αυτή θα είχε αποκτήσει ακόμη μεγαλύτερες διαστάσεις. Προτιμήσαμε να επιτεθούμε πρώτα, όχι χωρίς επιτυχία, σε όλους τους θεσμούς. Η νεολαία διακηρύσσει, ολοένα και περισσότερο, ότι ασπάζεται τας ιδέας μας.

Σας αναγγέλλουμε με ικανοποίηση ότι εδώ δεν έχουμε αυταρχικούς σοσιαλιστές, υπάρχουν μόνο συντηρητικοί, φιλελεύθεροι και αναρχικοί.

Πρέπει να ληφθή υπόψη ότι δεν έχουμε εργατικές ενώσεις, επειδή δεν υπάρχει βιομηχανία. Καλλιεργείται μόνο η κορινθιακή σταφίδα και οι εργάτες που καλλιεργούν τα αμπέλια δεν είναι ντόπιοι, αλλά έρχονται από τις γειτονικές ορεινές περιοχές τρεις φορές τον χρόνο, γεγονός που μας εμποδίζει να προπαγανδίσουμε τις ιδέες μας. Τους διανέμουμε απλώς

φυλλάδια. Εδώ δεν υπάρχουν μεγάλες ιδιοκτησίες. Κυριαρχεί η μικρή ιδιοκτησία, καταχρεωμένη και πνιγμένη από τον Πύθωνα της τοκογλυφίας.

Κάτω από την επίδραση των ιδεών μας πραγματοποιήθηκαν ορισμένες συγκεντρώσεις αγροτών στην πόλη μας εναντίον των τοκογλύφων. Απαίτησαν ανάμεσα στα άλλα, και την κατάργηση των φόρων. Οι χωροφύλακες, που είχαν σταλθεί στα χωριά να εισπράξουν τους φόρους, καθώς και οι δικαστικοί κλητήρες που παρευρίσκονταν για τον ίδιο λόγο, κυνηγήθηκαν από τους άντρες και τις γυναίκες, που κρατούσαν όπλα, πέτρες και ρόπαλα, οι οποίοι συγκεντρώθηκαν αμέσως με τον ήχο της καμπάνας. Ας σημειωθεί ότι οι παπάδες μπήκαν επικεφαλής του κινήματος αυτού των αγροτών εναντίον του κράτους και των κεφαλαιοκρατών. Πολλοί από τους συντρόφους μας και από τους αγρότες συνελήφθησαν και καταδικάστηκαν μερικούς μήνες φυλακή.

Το αποτέλεσμα του κινήματος ήταν να υποχωρήσει η κυβέρνηση και να πέσει ο στόμφορ των κεφαλαιοκρατών. Διαπράχθησαν επίσης δύο επιθέσεις εναντίον των κεφαλαιοκρατών.

Το όργανο των ιδεών μας υπήρξε η εφημερίδα "Νέον Φως" που κυκλοφόρησε από τον Οκτώβριο του 1898 ως τον Ιούνιο του 1899. Είχε ιδρυθεί με πρωτοβουλία του συντρόφου μας Βασίλη Θεοδωρίδη.

Μεταφράσαμε αρκετά αναρχικά φυλλάδια, όπως α) "Θεός και Κράτος" του Μπακούνιν, β) "Η Αναρχία, η φιλοσοφία της, το ιδεώδες της" του Κροπότκιν, γ) "Οι διακηρύξεις" του Etievant, δ) "Το αναρχικό έργο" του Α. Girard.

Τα φυλλάδια, μεταφρασμένα από τον σύντροφό μας Δημήτρη Αρνέλλο, διαβάζονται σε μορφή χειρογράφου και σκοπεύουμε προσεχώς να τα δημοσιεύσουμε.

Για τον Αναρχικό Όμιλο Πύργου, Π. Μαχαιράς, Ν. Δίδαχος, Δ. Αρνέλλος, Π. Κοροθέσης, Σπ. Κατήρας, Β. Θεοδωρίδης, Δ. Διονυσόπουλος, Κ. Νοβιτέρης, Γ. Πετρίτσας, Β. Πούλος, Ι. Παναγούτης.

Ο Βασίλης Θεοδωρίδης

Ο Βασίλης Θεοδωρίδης γεννήθηκε στον Πύργο. Μέχρι το 1898 που είναι εγκατεστημένος στην Πάτρα, θα αναδειχθεί σε έναν από τους ηγέτες της χριστιανοσοσιαλιστικής κίνησης «Αρμαγεδών» και μαζί με τον Ιωάννη Αρνέλλο (αδελφό του Δημητρίου) θα γίνουν οι λαϊκοί της κήρυκες. Για τη δράση του αυτή διώκεται συνεχώς από τις αρχές.

Το 1896 είναι με τον Ι. Μαγκανάρα συντάκτες της εφημερίδας *Πελοπόννησος*. Το 1898 εγκαθίσταται στον Πύργο και συμμετέχει στο *Νέον Φως*.

Τον Οκτώβριο του 1903 εξέδωσε στην Πάτρα την εφημερίδα *Εσπέρα*, όχι με αναρχικές, αλλά με δημοκρατικές, φιλελεύθερες και ειρηνιστικές αντιλήψεις. Τον Οκτώβριο του 1904 ο Βασίλης Θεοδωρίδης σταμάτησε την κυκλοφορία της εφημερίδας και εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, όπου έγινε ανταποκριτής της εφημερίδας της Πάτρας *Νεολόγος*, αλλά δεν γνωρίζουμε εάν συνέχισε την όποια πολιτική του δράση και από ποιες θέσεις.

Ο Δημήτρης Αρνέλλος

Ο Δημήτρης Αρνέλλος γεννήθηκε το 1865. Σπούδασε Ιατρική, αλλά δεν τελείωσε τις σπουδές του και στράφηκε στη δημοσιογραφία. Μετά τη διάλυση του Ομίλου, αυτός πήγε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου και συνεργάστηκε με εξόριστους Ιταλούς αναρχικούς. Μάλιστα, συνδέθηκε με μεγάλη φιλία με τον Ρομπέρτο Ντ' Ανζελό. Γύρω στο 1902 επέστρεψε στον Πύργο, παντρεύτηκε και εργάστηκε για ένα διάστημα στην εφημερίδα *Πατρίς*.

Το 1904 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα όπου προσπάθησε να εκδώσει την εφημερίδα *Προμηθέας*. Από το 1910 ειδικεύτηκε στο αστυνομικό ρεπορτάζ. Οι συνδικαλιστικές του δραστηριότητες στον χώρο των δημοσιογράφων τον έφεραν στην προεδρία της Ένωσης Συντακτών Αθηναϊκών Εφημερίδων. Πέθανε το 1933.

Ο Πάνος Μαχαιράς

Ο Πάνος Μαχαιράς, μαζί με τον Δημήτρη Καραμπίλια από την Πάτρα, πήγαν το 1901 στην Αίγυπτο, όπου συνέχισαν την αναρχική δραστηριότητα και, μαζί με άλλους Ιταλούς αναρχικούς, δημιούργησαν τη *Διεθνή Βιβλιοθήκη*. Επεδίωξαν, επίσης, να εκδώσουν ελληνόφωνη αναρχική εφημερίδα, αλλά επειδή δεν υπήρχε τυπογραφείο με ελληνικά στοιχεία, βοήθησαν κάποιους Ιταλούς αναρχικούς στην έκδοση του περιοδικού *Il Domani (Το Μέλλον)*. Το 1903 ο Πάνος Μαχαιράς μετανάστευσε στις ΗΠΑ και μετά από αρκετά χρόνια γύρισε στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκε στη Ξάνθη, όπου και πέθανε το 1926.

Τέλος, ο Δρόσος Μειντάνης συνέχισε τη δράση του μέσα από τον Σύνδεσμο Αναρχικών Εργαζομένων Αθήνας. Λίγο μετά εγκαταστάθηκε στην Κέρκυρα, όπου πέθανε από φυματίωση το 1901.

Σημειώσεις

1. Πολλοί πίστευαν ότι η εφημερίδα χρηματοδοτείτο και κυκλοφορούσε από αντιπολιτευόμενους στον τότε πρωθυπουργό, Χαρίλαο Τρικούπη, κύκλους.
2. Κατά μία ανεπιβεβαίωτη πληροφορία, στο συλλαλητήριο αυτό συμμετείχε και η Σοσιαλιστική Αδελφότητα Πάτρας και ανάμεσα στους ομιλητές ήταν και ο αναρχικός Δημήτρης Μπαντούνας.
3. Η εφημερίδα «Παλιγγενεσία» έγραφε πανηγυρικά: *«Θαύμα αληθές τελείται εις τας σταφιδοφόρους επαρχίας. Κατά τας ληφθείσας χθες τηλεγραφικές ειδήσεις ένθα η τιμή της σταφίδος το Σάββατον έκλεισεν εις τας 145-150 δρχ., ήνοιξε χθες εις τας 160 συνεπεία υποταζομένης τιμής εις την αλλοδαπήν και μέχρι της εσπέρας έφθασε τας 190 δρχ. ουδενός προθυμοποιουμένου να πωλήση εις την τιμήν ταύτην...»*
4. Εφημερίδα «Πελοπόννησος», φ. 768, 29 Μαΐου 1894. Κατά άλλους -Π. Νούτσος «Η σοσιαλιστική σκέψη στην Ελλάδα»- η σοσιαλιστική κίνηση στον Πύργο άρχισε το 1892.
5. Η δήλωση υπογράφηκε από τους χωρικούς, Α. Δερβιτσιώτη, Στ. Δούσιο, Ανδρ. Παναγιωτακόπουλο, Κωνσ. Τσόπελα, Αθ. Παπασαββόπουλο, Π. Στασινόπουλο, Π. Δρυμπύλα, Ιωάννη Τριτσιμπίδα, Ανδρ. Μπαρέ και Μ. Δρυμπύλα.
6. Εφημερίδα «Σκριπ», Νο 79, 2 Μάη 2009.
7. Εφημερίδα «Πατρίς», 25 Μαρτίου 1906, φ. 1087.
8. Έκδοση της τοπικής εφημερίδας «Αυγή», σελ. 33-36.
9. Ο μελετητής Π. Παπαδάκης αναφέρει ότι γεννήθηκε το 1888, που μάλλον δεν ευσταθεί.
10. Επίσης στην εφημερίδα δημοσιεύτηκαν και κείμενα των Πλάτωνος Δρακούλη και διαφόρων άλλων σοσιαλιστών.
11. «Νέον Φως», Νο 25, 18 Απριλίου 1899.
12. Άλλα άρθρα του ιδίου που κινούνται ιδεολογικά στο ίδιο μήκος είναι το «Χριστιανισμός και Αναρχία», («Νέον Φως», Νο 8, 22 Νοεμβρίου 1898), «Ο χριστιανισμός, ο πόλεμος και η επανάστασις», (Νο 25, 18 Απριλίου 1899) και «Ο Σοσιαλισμός, ο Θεϊσμός, ο ελεύθερος γάμος και ο κ. Γαλανός», (Νο 24, 11 Απριλίου 1899).
13. Γ. Κορδάτου, Ιστορία του ελληνικού εργατικού κινήματος», πρώτη έκδοση 1931, σελ. 86-87.

***Το Έκτο Κεφάλαιο με τίτλο "Το "Νέον Φως", οι αναρχικοί του Πύργου Ηλείας και το σταφιδικό" του βιβλίου "Ο Ήλιος της Αναρχίας ανέτειλε - Για μια ιστορία του αναρχικού κινήματος στον 'ελλαδικό' χώρο", εκδόσεις Κουρσάλ, Ιούνης 2017.**